

ԳՅՈՒՄՐԻՈՒՄ ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՍԱԿՈՐՈՒԹՅԱՆ
ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՄԱՏՈՒՑԿՈՂ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ՁԵԿՈՒՅՑ

Ուսումնասիրությունն իրականացվել է «Մասնակցային մոնիտորինգ՝ հանուն որակյալ կոմունալ ծառայությունների Գյումրիում» ծրագրի շրջանակներում

««Կոմպասս» գիտահետազոտական, խորհրդատվական և կրթական կենտրոն» ՀԿ
ք. Գյումրի Անկախության հր. 9 ա 2.,3-րդ հարկ, 301-303 սեն.
Հեռ.՝ (+374) 312 6 01 00; (+374) 95 16 01 00
Էլ. փոստ՝ compassgyumri@gmail.com
Կայք՝ <http://compass-center.org>

Սույն ուսումնասիրությունը հնարավոր է դարձել Ամերիկայի ժողովրդի աջակցությամբ՝ ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության ֆինանսավորմամբ և «Թրանսփարենսի Ինտերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԿ-ի կողմից իրականացվող «Պահանջատեր հասարակություն՝ հանուն պատասխանատու կառավարման» ծրագրի շրջանակներում: Ուսումնասիրության բովանդակության համար պատասխանատու է ««Կոմպասս» գիտահետազոտական, խորհրդատվական և կրթական կենտրոն» հասարակական կազմակերպությունը, և այն պարտադիր չէ, որ արտացոլի ԱՄՆ ՄԶԳ կամ ԱՄՆ կառավարության կարծիքը:

Բովանդակություն

Համառոտագիր	5
Ներածություն	7
Մեթոդաբանություն.....	9
1.1 Լուսավորության ոլորտի օրենսդրության և իրավական ակտեր	11
1.2 Լուսավորության ոլորտում կատարված մոնիտորինգի նկարագրություն	11
1.3 Լուսավորության վերաբերյալ բնակիչների գնահատականները	15
Գլուխ 2. Լուսավորության ոլորտի ծախսերի վերլուծություն	20
2.1 Լուսավորության ոլորտում Գյումրու քաղաքապետարանի կողմից կատարվող ծախսերի դինամիկ վերլուծություն	20
2.2 Գնումների գործընթացի ուսումնասիրություն	23
Եզրակացություններ.....	24
Առաջարկություններ	25
Վերջաբան	27
Հավելված 1. Գյումրի քաղաքի բաժանումն ըստ 10 թաղամասերի.....	28
Հավելված 2. Մոնիտորինգի չափանիշներ	29
Հավելված 3. Քաղաքացի մոնիտորի ուղեցույց	30
Հավելված 4. Դիտարկման ձևաթուղթ.....	31
Հավելված 5. Հարցման հարցաթերթիկ	32
Հավելված 6. Հարցազրուցավարի ուղեցույց.....	35
Հավելված 8. Հարցվածներից ստացված հավելյալ տեղեկատվություն	39
Հավելված 10. Քաղաքացի մոնիտորների կողմից տարածքի հենասյունների քարտեզագրման օրինակ /Գերցեն թաղամաս/.....	42

Հապավումներ

ԱՄՆ	Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ
ԲԲԸ	Բաց բաժնետիրական ընկերություն
ԼԱԴ	Լուսարձակող դիոդ
Լք	Լյուքս/լույսի պայծառության չափման միավոր
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՀԿ	Հասարակական կազմակերպություն
ՎԶԵԲ	Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկ

Համառոտագիր

«Մասնակցային մոնիտորինգ՝ հանուն որակյալ կոմունալ ծառայությունների Գյումրիում» ծրագիրն իրականացվել է «Կոմպասս» գիտահետազոտական, խորհրդատվական և կրթական կենտրոն» ՀԿ-ն (այսուհետ «Կոմպասս ՀԿ») կողմից: Նախաձեռնությունը հնարավոր է դարձել ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության ֆինանսավորմամբ և «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԿ կողմից իրականացվող «Պահանջատեր հասարակություն՝ հանուն պատասխանատու կառավարման» ծրագրի շրջանակներում:

Մոնիտորինգն իրականացվել է Գյումրի քաղաքում և ուղղված է եղել համայնքապետարանի կողմից արտաքին լուսավորության ոլորտում մատուցվող ծառայությունների որակի ուսումնասիրությանը, ոլորտում առկա խնդիրների բացահայտմանն ու դրանց լուծմանն ուղղված առաջարկների մշակմանը:

Այս նպատակով իրականացվել են մոնիտորինգային աշխատանքներ, սոցիալոգիաներ, ֆինանսական փաստաթղթերի և պայմանագրերի ուսումնասիրություն: Մոնիտորինգի ընթացքում դիտարկվել են փողոցներում հենասյուների քանակը և ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի 08.06.1996 թ. ԹԻՎ 82 հրամանով սահմանված նորմերին համապատասխան պայծառությունը:

Մոնիտորինգի ընթացքում դիտարկվել են 152՝ լուսավորություն ապահովող և դրանց հարակից բնակելի, բայց չլուսավորված փողոցներ:

Հարցումներն իրականացվել են Գյումրու բնակչության 381 բնակչի շրջանում, որը կազմում է Գյումրու 18 և բարձր տարիքի բնակչության 0.4%-ը:

Ուսումնասիրվել են Գյումրի քաղաքի 2013-2016թթ. բյուջեներից լուսավորության ոլորտին հատկացվող ծախսերի կազմն ու կառուցվածքը, ինչպես նաև գնումների իրականացման փաստաթղթերը:

Մոնիտորինգի ընթացքում բացահայտվել է, որ դիտարկված 142 լուսավորվող փողոցներում առկա 3827 հենասյուներից 2373-ը ապահովել են լուսավորություն, դիտարկվել են փողոցներում լույսը միացնելու և անջատելու ժամերը, լամպերի ապահովված լուսավորության պայծառությունը: Դիտարկված 10 թաղամասերում լուսավորության պայծառության միջինացված ցուցանիշներով նորմը պահպանվում է, սակայն փողոցի մինիմում լուսավորված տարածքում՝ երկու լուսավորող հենասյուների միջնամասում լուսավորության նորմը միայն «Կենտրոն» տարածքում է պահպանվում, իսկ 4 թաղամասերում փողոցների մինիմում լուսավորությունը ընդհանրապես բացակայում է՝ կազմում է 0 լույս:

Գյումրի համայնքի հենասյուները սպասարկող կազմակերպության հետ կնքված պայմանագրի և ֆինանսական փաստաթղթերի ուսումնասիրության արդյունքում պարզվեց, որ «Գյումրիի վերելակային տնտեսություն» ԲԲԸ շահույթը կազմում է 6%, էլեկտրախնայող տեսակի լամպերով հենասյան սպասարկման ծախսերը կրկնակի անգամ մատչելի են, քան սովորական լամպերով հենասյուների սպասարկումը, սակայն,

այս ամենի հետ մեկտեղ էլեկտրախնայող լամպերի թվաքանակը վերջին երեք տարիներին չի փոխվել:

Բացահայտված խնդիրների լուծման նպատակով ոլորտային մասնագետների և փորձագիտական թիմի կողմից մշակվել են համապատասխան առաջարկներ, որոնք ներկայացվել են Գյումրու քաղաքապետին (մանրամասն տես էջ 25): Առաջարկները քննարկվել են բնակվումունալ և ֆինանսական բաժնի պատասխանատուների հետ. Ներկայացված 6 առաջարկներից 3-ը ներառվել են Գյումրու 2017-2020թթ. զարգացման ծրագրում: Առաջարկված լուծումների ֆինանսավորումը նախատեսվում է իրականացնել Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի (ՎՋԵԲ) կողմից տրամադրվող վարկային միջոցների հաշվին:

Ներածություն

«Մասնակցային մոնիտորինգ՝ հանուն որակյալ կոմունալ ծառայությունների Գյումրիում» ծրագիրն իրականացվել է ««Կոմպասս» գիտահետազոտական, խորհրդատվական և կրթական կենտրոն» ՀԿ-ն (այսուհետ «Կոմպասս ՀԿ») կողմից: Նախաձեռնությունը հնարավոր է դարձել ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության ֆինանսավորմամբ և «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԿ կողմից իրականացվող «Պահանջատեր հասարակություն՝ հանուն պատասխանատու կառավարման» ծրագրի շրջանակներում:

Ըստ նախնական ուսումնասիրությունների Գյումրու շատ փողոցներ այսօր լուսավորված են, սակայն բնակիչները շարունակում են դժգոհել քաղաքում առկա լուսավորությունից՝ երեկոյան ժամերին վտանգավոր է դրսում գտնվելը: Մեր կողմից Գյումրու քաղաքապետարան ուղարկված հարցմանն ի պատասխան վերջիններս նշեցին, որ ոլորտի ֆինանսավորումն իրականացվում է միայն համայնքի բյուջեի միջոցների հաշվին, որն է տեղական կամ միջազգային կազմակերպություններից նշված ոլորտին ուղղված դրամաշնորհ չի ստացվել: Միայն վերջերս՝ 2016թ. մայիսի 18-ին հաստատվել է «Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի (այսուհետ՝ ՎՋԵԲ)-ի կողմից ֆինանսավորվող 23,8 միլիոն եվրո արժողությամբ վարկային ծրագիրը¹, որի մեկ բաղադրիչը վերաբերում է կոմունալ ծառայությունների ոլորտին, մասնավորապես՝ փողոցների լուսավորությանը: Ծրագրի մեկնարկը նախատեսվում է 2016թ. աշնանը: Վերջին երեք տարիների կտրվածքով՝ Գյումրի համայնքի բյուջետային միջոցների (6-7)%-ն ուղղվում են քաղաքի լուսավորության ապահովմանը, սակայն էական փոփոխություններ չեն նկատվում, բնակիչները շարունակում են դժգոհել:

Մյուս կողմից տրամադրվելիք վարկային միջոցների օգտագործումը առավել նպատակային և թափանցիկ դարձնելու համար անհրաժեշտ էր պարզել, թե արդյոք կա հստակ տարանջատում, թե որ փողոցների լուսավորության ապահովման կամ համակարգի արդիականացմանը պետք է ուղղվի վարկային ծրագրով հատկացված միջոցները, և որ փողոցները՝ քաղաքի բյուջեի միջոցների հաշվին:

«Կոմպասս»-ՀԿ-ն ձեռնամուխ եղավ իրականացնել «Մասնակցային մոնիտորինգ՝ հանուն որակյալ կոմունալ ծառայությունների Գյումրում» ծրագիրը, որը նպատակ ուներ դիտարկել և վերլուծել լուսավորության ոլորտում առկա իրավիճակը, դրա համապատասխանությունը օրենքով և իրավական ակտերով սահմանված նորմերին, պետական գնումների իրականացման գործընթացը, պարզել բնակչության կարծիքը՝ ոլորտում մատուցվող ծառայությունների վերաբերյալ և առաջարկել առկա խնդիրների լուծման այլընտրանքային տարբերակներ:

---

¹ «Ստորագրվել է «Գյումրու քաղաքային ճանապարհներ» ծրագրի իրականացման համաձայնագիրը», ՀՀ ֆինանսների նախարարություն, լրատվության բաժին 30.12.2016
<http://www.minfin.am/minfin.am/index.php?art=2117&lang=1>

Ծրագրի շրջանակներում Գյումրիում 21 քաղաքացի երիտասարդների մասնակցությամբ իրականացվել է մասնակցային մոնիտորինգ, փորձագետների կողմից ուսումնասիրության է ենթարկվել ոլորտի բյուջետային հատկացումները, ինչպես նաև բնակիչների շրջանում իրականացվել են հարցումներ քաղաքի բոլոր թաղամասերում: Իրականացված բոլոր գործընթացների արդյունքներն արտացոլվել են սույն զեկույցում: Զեկույցը կազմված է ներածությունից, մեթոդաբանությունից, երկու գլուխներից, վերջաբանից և հավելվածներից: Առաջին գլխում ներկայացված են մոնիտորինգի արդյունքները, դրանց համապատասխանությունը սահմանված նորմատիվային ցուցանիշներին և հարցման միջոցով վերհանված բնակչության գնահատականը մատուցվող ծառայությունների վերաբերյալ: Երկրորդ գլխում ներկայացված է ոլորտին հատկացվող ծախսերի վերլուծությունը: Հետազոտության արդյունքում արված եզրահանգումները և առաջարկները, ներկայացված են համապատասխան բաժիններում: Վերջաբանում ամփոփված են վերը նշված երեք բաժիններում կատարված վերլուծության արդյունքները: Զեկույցի վերջում հավելվածների տեսքով ներկայացված են մոնիտորինգի ընթացքը և արդյունքները ներկայացնող որոշ հավելյալ նյութեր. օրենքից քաղվածքներ, սահմանված նորմեր, կանոնակարգեր և այլն:

Մեթոդաբանություն

Լուսավորության ոլորտի մասնակցային մոնիտորինգն իրականացվել է դիտարկման և հարցման մեթոդներով: Ուսումնասիրությունն իրականացվել է Գյումրի քաղաքում, որն ընտրանքի նպատակով բաժանվել է 10 թաղամասերի (Հավելված 1):

Մոնիտորինգի դաշտային աշխատանքներն իրականացվել են 2016թ. հունիսի 25-ից օգոստոսի 6-ն ընկած ժամանակահատվածում, սակայն օգոստոսի 6-ից հետո մոնիտորինգային աշխատանքները չեն ավարտվել և պարբերական բնույթ են ունեցել մինչև 2017 թ-ի մարտի 15-ը: Այս ժամանակահատվածում դիտարկումները արվել են երեկոյան ժամը 21:00-ից հետո, երբ միանում է արտաքին լուսավորությունը: Մոնիտորինգի խնդիրներն են.

- Բացահայտել քաղաքում լուսավորության պայծառության չափը, և դրա համապատասխանությունը օրենքով սահմանված չափանիշներին:
- Պարզել Գյումրի քաղաքում լուսավորությունը միացնելու և անջատելու ժամերի կանոնակարգվածությունը:
- Բացահայտել Գյումրի քաղաքի լուսավորող հենասյուների խտությունը:
- Վերլուծել քաղաքային բյուջեից լուսավորության ապահովման համար հատկացվող ֆինանսական միջոցները:
- Ուսումնասիրել լուսավորության ոլորտում գնումների գործընթացը:

Դիտարկում

Դիտարկվել են լուսավորություն ապահովող փողոցները և դրանց հարակից բնակելի, բայց չլուսավորված թվով 152 փողոցներ: Մոնիտորինգն իրականացվել է ըստ նախապես իրավական ակտերի ուսումնասիրության հիման վրա մշակված մոնիտորինգի չափանիշների (Հավելված 2) և ուղեցույցի (Հավելված 3)՝ ընտրված և վերապատրաստված 21 քաղաքացի մոնիտորների կողմից: Վերջիններիս համար անցկացվել են վերապատրաստման դասընթացներ ու ընթացիկ խորհրդատվություն ծրագրի աշխատակազմի կողմից: Քաղաքացի մոնիտորներն իրականացված մոնիտորինգի արդյունքները լրացրել են ուղեցույցի և մոնիտորինգի չափանիշների հիման վրա մշակված համապատասխան ձևաթղթերի (Հավելված 4) մեջ ու ներկայացրել ծրագրի աշխատակազմին, որոնք հետագայում ամփոփվել են:

Հարցում

Հետազոտությունն անց է կացվել ձևայնացված (ստանդարտացված) հարցազրույցի մեթոդով՝ նախօրոք մշակված հարցաթերթիկի (Հավելված 5) ու վերջինիս լրացման ուղեցույցի (Հավելված 6) միջոցով:

Հետազոտության ընտրանքը կառուցվել է հետևյալ տրամաբանությամբ՝
Քայլ I - Ընտրանքի ծավալի հաշվարկ

Գլխավոր համախմբությունը ք. Գյումրիի 18 և Բարձր տարիքի ողջ բնակչությունն է: Վերջինիս ծավալը կազմում է 91335.2 (2011թ. մարդահամարի հիմքով վարվող ընթացիկ հաշվառմամբ)² (հազար մարդ): 95% վստահելի հավանականության ու 5% վստահելի միջակայքի դեպքում ընտրանքի ծավալը կազմում է 383 միավոր (հարցվող): Հիմնական ընտրանքը ավելացվել է 5%-ով՝ հնարավոր խոտան հարցաթերթերի, և դրանցում առկա հնարավոր բացթողումների արդյունքում սխալի տոկոսը նվազեցնելու համար: Վերջնական ընտրանքի ծավալը կազմել է 402 միավոր (հարցվող): Հարցվողների թիվը գրեթե հավասարաչափ է բաշխվել Գյումրու 10 տարածքային գոտում: Գյումրու 8 տարածքային գոտուց յուրաքանչյուրում անցկացվել է 40 հարցում, բացառությամբ Մուշ ու Կոմբինատ գոտիների: Մուշում անցկացվել է 24 հարցում, իսկ Կոմբինատ տարածքային գոտում՝ 37: Ընտրանքով շարժվելիս վերջին երկու տարածքում բնակելի տները վերջացել են, ինչի պատճառով այս տարածքներում ավելի քիչ հարցումներ են իրականացվել: Վերջնահաշվարկում ստացվում է 381 հարցում:

Քայլ II – ընտրանքի տիպի որոշում

Կիրառվել է բազմաստիճան շերտավորված ընտրանքը:

Քայլ III – Ընտրատեղամասի, տան/բնակարանի ընտրություն

Գյումրի քաղաքի 10 տարածքային գոտուց յուրաքանչյուրում ընտրվել է մեկ ընտրատեղամաս, որը հարցազրուցավարների համար ծառայել է շարժման սկզբնակետ: Սոցիոլոգիական հարցման խնդիրներն են.

- Բացահայտել բնակիչների համար քաղաքի արտաքին լուսավորության կարևորության աստիճանը:
- Բացահայտել բնակիչների գնահատականները՝ քաղաքի առանձին տարածքներում արտաքին լուսավորության և իրենց բնակության փողոցի ապահովման ցանկալի ժամային միջակայքերի վերաբերյալ:

Հարցման արդյունքում բացահայտվել են բնակչության կարծիքը մատուցվող ծառայությունների որակի և իրենց կողմից դրանց լուծմանն ուղղված առաջարկները:

---

² Տվյալները վերցվել են Շիրակի մարզի վիճակագրական գործակալության Գյումրու տարածքային բաժնից

Գլուխ 1. Արտաքին լուսավորության մոնիտորինգի արդյունքներ

1.1 Լուսավորության ոլորտի օրենսդրության և իրավական ակտեր

Լուսավորության ոլորտը կարգավորվում է «ՀՀ շինարարական նորմերի, արհեստական և բնական լուսավորում» ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի 08.06.1996 թ. N82 հրամանով³: Հրամանի 6-րդ՝ «Արհեստական լուսավորում» բաժնում առանձնացվում է «Քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի արտաքին լուսավորում» ենթաբաժինը, որտեղ սահմանված են հետևյալ նորմերը.

Աղյուսակ 1.1 Արտաքին լուսավորության պայծառության սահմանաչափերը ըստ ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի հրամանի⁴

Օբյեկտի կարգն ըստ լուսավորման	Փողոցներ, ճանապարհներ և հրապարակներ երթևեկման առավելագույն ինտենսիվությունը, միավոր/ժամ *	Երկկողմ ուղղություններով տրանսպորտի երթևեկման առավելագույն ինտենսիվությունը, միավոր/ժամ	Պատվածքի միջին պայծառությունը, կղ/մ ²	Պատվածքի միջին հորիզոնական լուսավորվածությունը, լք
Ա	Մայրուղային ճանապարհներ, համաքաղաքային նշանակության մայրուղային փողոցներ	3000-ից ավելի 1000-ից մինչև 3000 500-ից մինչև 1000	1,6 1,2 0,8	20 20 15
Բ	Շրջանային նշանակության մայրուղային փողոցներ	2000-ից ավելի 1000-ից մինչև 2000 500-ից մինչև 1000 500-ից պակաս	1,0 0,8 0,6 0,4	15 15 10 10
Գ	Տեղական նշանակության փողոցներ և ճանապարհներ	500 և ավելի 500-ից պակաս մենահատ ավտոմեքենաներ	0,4 0,3 0,2	6 4 4

Ինչպես տեսնում ենք չի սահմանվում փողոցում հենասյուների միջև հեռավորության չափը, հենասյան բարձրությունը, լուսավորությունը միացնելու և անջատելու ժամերը:

1.2 Լուսավորության ոլորտում կատարված մոնիտորինգի նկարագրություն

Մոնիտորինգի ընթացքում դիտարկվել են Գյումրու 152 փողոցներ, որոնցից լուսավորվող փողոցները 140-ն են: Դիտարկվել են փողոցում առկա բոլոր հենասյուները՝ ընդհանուր առմամբ 3827 հենասյուն, որոնցից 2373-ը ապահովել են լուսավորություն, դիտարկվել են փողոցներում լույսը միացնելու և անջատելու ժամերը և լամպերի

³ «ՀՀ շինարարական նորմեր արհեստական և բնական լուսավորում» ՀՀ քաղաքաշինության նախարարության 08.06.1996թ. թիվ 82 հրաման

⁴ Տես վերոնշյալ հղումը

ապահովված լուսավորության պայծառությունը: Վերջինս չափվել է լյուքսմետր կոչվող սարքով՝ անմիջապես լուսավորող հենասյան տակ, և երկու՝ լուսավորություն ապահովող հենասյուների միջնամասում՝ պարզելու ամենապայծառ և ամենաթույլ լուսավորված տարածքների լուսավորության աստիճանը:

Մոնիտորինգի արդյունքներն ըստ թաղամասերի ներկայացված են Աղյուսակ 1.2-ում՝ ըստ թաղամասերի:

Աղյուսակ 1.2 Փողոցների լուսավորության ոլորտում կատարված մոնիտորինգի արդյունքները ըստ թաղամասերի

Տարածքի անվանում	Փողոցների քանակ		Առկա հենասյուների քանակ		Առավելագույն լուսավորություն /միջին կշռված/	2 սյուների մեջտեղում լուսավորության չափը /միջին կշռված/	Նորմ՝ կախված փողոցի տեսակից	Լույսը միացնելու և անջատելու ժամերը	Լուսավորող հենասյուների խտությունն ըստ թաղամասերի ըստ 1 կմ ⁵
	ամբողջը	լուսավորվող	ամբողջը	լուսավորվող					
«58» թաղամաս	10	8	155	67	20 լք	2.7 լք	10-20 լք	20:45-23:30 (24:00)	11
Մուշ	2	1	229	160	20,7 լք	3 լք	10-20 լք	21:00-23:20	53
Գերցեն	12	10	471	141	10 լք	0 լք	10-20 լք	21:00-23:30	76
Անտառավան	18	18	358	174	19.5 լք	0 լք	10-20 լք	21:00-23:30	25
Տեքստիլ	19	19	589	357	31 լք	2.8 լք	10-20 լք	21:00-23:30	143
Պոլիգոններ	18	17	362	233	14 լք	0,7 լք	10-20 լք	21:00-23:30	37
Կենտրոն	35	35	805	633	26,7 լք	19 լք	10-20 լք	20:45-23:30	79
Երկաթգիծ	8	8	187	133	20,5 լք	0 լք	10-20 լք	20:36(45)-23:30(42)	31
Կոմբինատ	5	4	184	72	19.6 լք	4,3 լք	10-20 լք	20:30(45)-23:30(35)	29
Երևանյան Խճ.	25	20	587	403	38 լք	0 լք	10-20 լք	20:45-23:27(35)	117

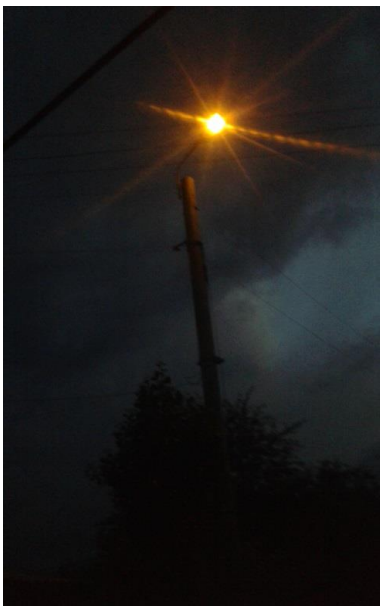
⁵ Տարածքների մակերեսների բաժանումն արվել է «Կոմպասս» ՀԿ կողմից՝ հաշվի առնելով մոնիտորինգ իրականացնելու համար կատարված տարածքային բաժանումները: Տարածքներն իրենց մակերեսներով ներկայացված են Հավելված 7-ում:

Ինչպես երևում է աղյուսակում ներկայացված դիտարկման արդյունքներից, դիտարկված 152 փողոցներից 12-ը չի լուսավորվում: Այստեղ պետք է հաշվի առնել այն հանգամանքը, որ դիտարկված փոքր փողոցներում լուսավորություն ապահովել են միայն խաչներուկներում տեղադրված հենասյուները, որոնք փոքրիշատե լուսավորում են նաև հարակից փողոցը: Սրանով էլ պայմանավորված է փողոցներում երկու սյուների միջնամասում լուսավորվածության նման ցածր մակարդակը:

Աղյուսակից տեսնում ենք, որ առավելագույն լուսավորություն ապահովված է Երևանյան խճուղի /Նոր ավան, օդանավակայան/ տարածքում՝ 38 լք, իսկ նվազագույնը Գերցեն տարածքում՝ 10 լք: Երկու սյուների մեջտեղում համեմատաբար ամենապայծառը Կենտրոնում է՝ 17 լք, իսկ ամենավատը Երևանյան խճուղի, Երկաթգիծ, Անտառավան և Գերցեն տարածքներում՝ 0 լք: Պայծառության նման մակարդակի 2 պատճառ է դիտարկվել. կամ լամպերի հզորությունն է թույլ՝ չի բավարարում մինչև մյուս լամպի լուսավորած տարածքի հետ հատվելը, կամ հենասյուները միմյանցից բավական հեռու են գտնվում:

Ինչպես տեսնում ենք, քաղաքում ոչ մի թաղամասում ընդունված նորմը որպես նվազագույն չի պահպանվում: Այլ միայն առավելագույնի դեպքում է հավասարվում նորմատիվային մակարդակի:

Նկար 1. Լուսնոտակի փողոց

Այստեղ խնդիրներից մեկը հենասյուների միջև առկա հեռավորությունն է, որը հաստատուն, հաշվարկված մեծություն չէ: Այս հեռավորությունը նվազեցնում է լուսավորվող տարածքի լուսավորության պայծառության չափը: Հարկ է նշել, որ «Քաղաքային կանաչ լուսավորություն» ծրագրի շրջանակներում կազմված ձեռնարկում նշվում է, որ միջազգային պրակտիկայում ընդունված՝ ԼԱԴ տեսակի լամպ ունեցող հենասյուների միջև անհրաժեշտ է ապահովել 30 մ հեռավորություն:

Նկար 1-ի վրա երևում է դեղին լույսով լուսավորող հենասյուն, որի պայծառությունը բավական թույլ է:

Ինչպես վկայում են դիտարկման արդյունքները 1 կմ² տարածքին բաժին ընկնող լուսավորող հենասյուների խտությունն առավել բարձր է Տեքստիլ տարածքում՝ 1 կմ²-ի հաշվով առկա է 143 հենասյուն, այնուհետև Երևանյան խճուղի (Նոր ավան և օդանավակայան տարածքները միասին) տարածքում՝ յուրաքանչյուր 1 կմ² մակերեսին 116 լուսավորող հենասյուն, և Կենտրոնում՝ 80 լուսավորող հենասյուն: Հետաքրքիր է, որ լուսավորող հենասյուների խտությունն, ըստ տարածքների, խիստ տարբեր է: Հարկ է

նշել, որ օրենքը չի սահմանում հեռավորության նորմ և դիտարկումների ժամանակ սյունների հեռավորություն չի չափվել:

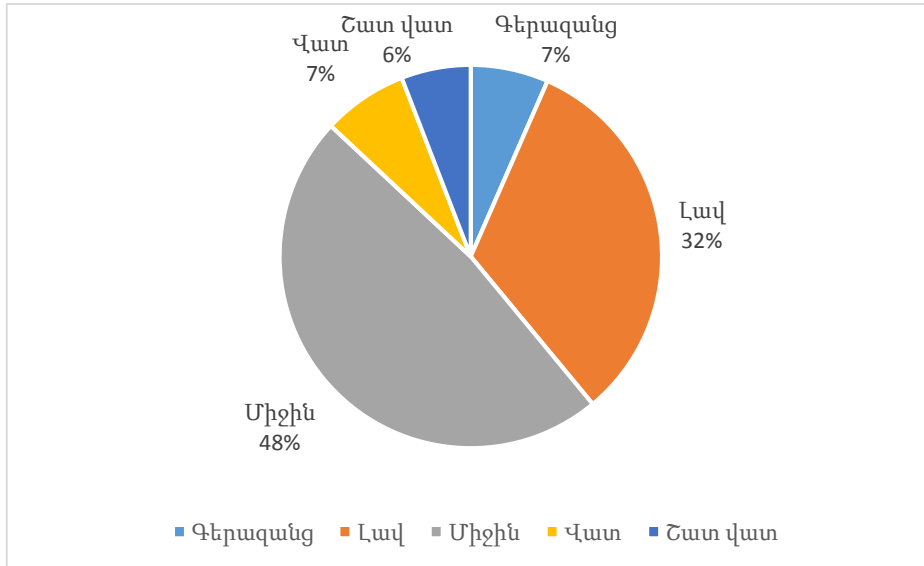
Ինչ վերաբերում է լուսավորությունը միացնելու և անջատելու ժամերին, ապա հարկ է նշել, որ ամբողջ քաղաքում լուսավորությունը միացնում են գրեթե նույն ժամին: Անջատելու ժամերը տարբեր են. կենտրոնական հատվածում և Երևանյան Խճուղում /դեպի քաղաք մուտք գործող փողոց /ավելի ուշ է անջատվում՝ ժամը 05:00-ին, իսկ մնացած տեղերում՝ 02:00-ին: Մոնիտորինգի ընթացքում պարզվել է, որ ըստ սեզոնայնության և ժամանակային առումով ավելի շուտ մթնելու պատճառով լուսավորությունը միացնելու ժամերը փոխվում են (հուլիս ամսին 21:00, իսկ օգոստոսի 2-ից՝ 20:45-ին):

Մոնիտորինգի ընթացքում բացահայտվել է, որ մի շարք տարածքներում հաղորդալարերն անցնում են ծառերի ճյուղերի միջով, ինչը բաց հաղորդալարերի դեպքում թուլացնում է տուն հասնող էլեկտրաէներգիայի ուժգնությունը: Կոշտոյան, Մելիք-Սարգսյան, Մայակովսկի, Լալայան, Գերցեն, Եսայան և Այվազովսկի բնակելի փողոցներում, ինչպես նաև Նոր ավան, 58, Պոլիգոներ թաղամասերի երկրորդական փողոցներում կան մի քանի լուսավորող հենասյուներ, որոնք փողոցներում լուսավորություն չեն ապահովում:

1.3 Լուսավորության վերաբերյալ բնակիչների գնահատականները

Ելնելով հետազոտության խնդիրներից՝ ներկայացվում են սոցիոլոգիական հետազոտության ելակետային քանակական արդյունքները:

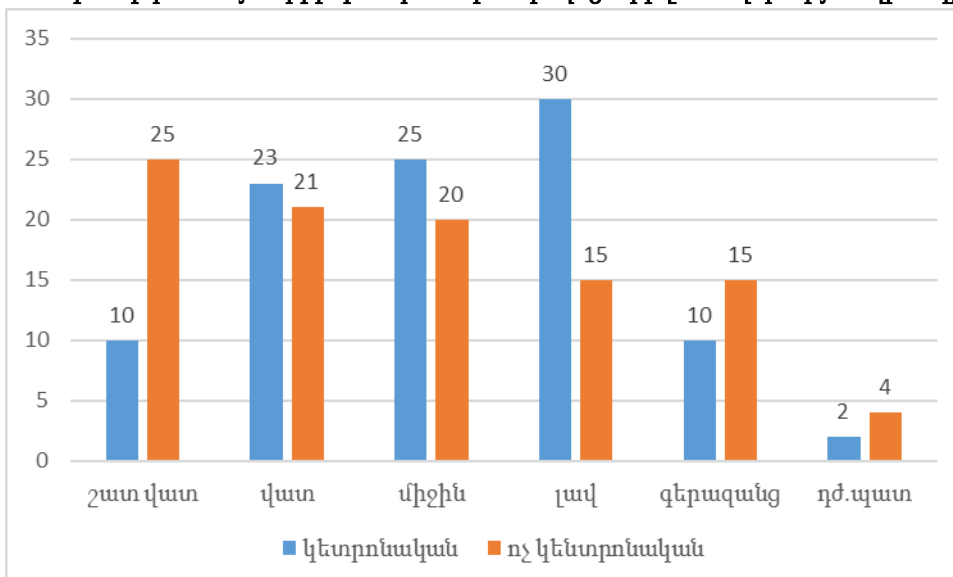
Գծապատկեր 1.1. Երեկոյան ու գիշերային ժամերին լուսավորության վերաբերյալ գնահատականները

Գյումրու բնակիչների գրեթե կեսը՝ 48.1%-ը, քաղաքի լուսավորվածությանը տալիս է «միջին» գնահատական: 38.8%-ը դրական է գնահատում լուսավորությունը («գերազանց» ու «լավ»), մինչդեռ 13.1%-ը՝ բացասական գնահատական («վատ» ու «շատ վատ»):

Ներկայացնենք և համեմատենք նաև հարցվածների կողմից քաղաքի լուսավորվածության գնահատականը քաղաքի կենտրոնական ու ոչ կենտրոնական փողոցներում:

Գծապատկեր 1.2. Գյումրիի կենտրոնական փողոցների լուսավորության վիճակի գնահատականները

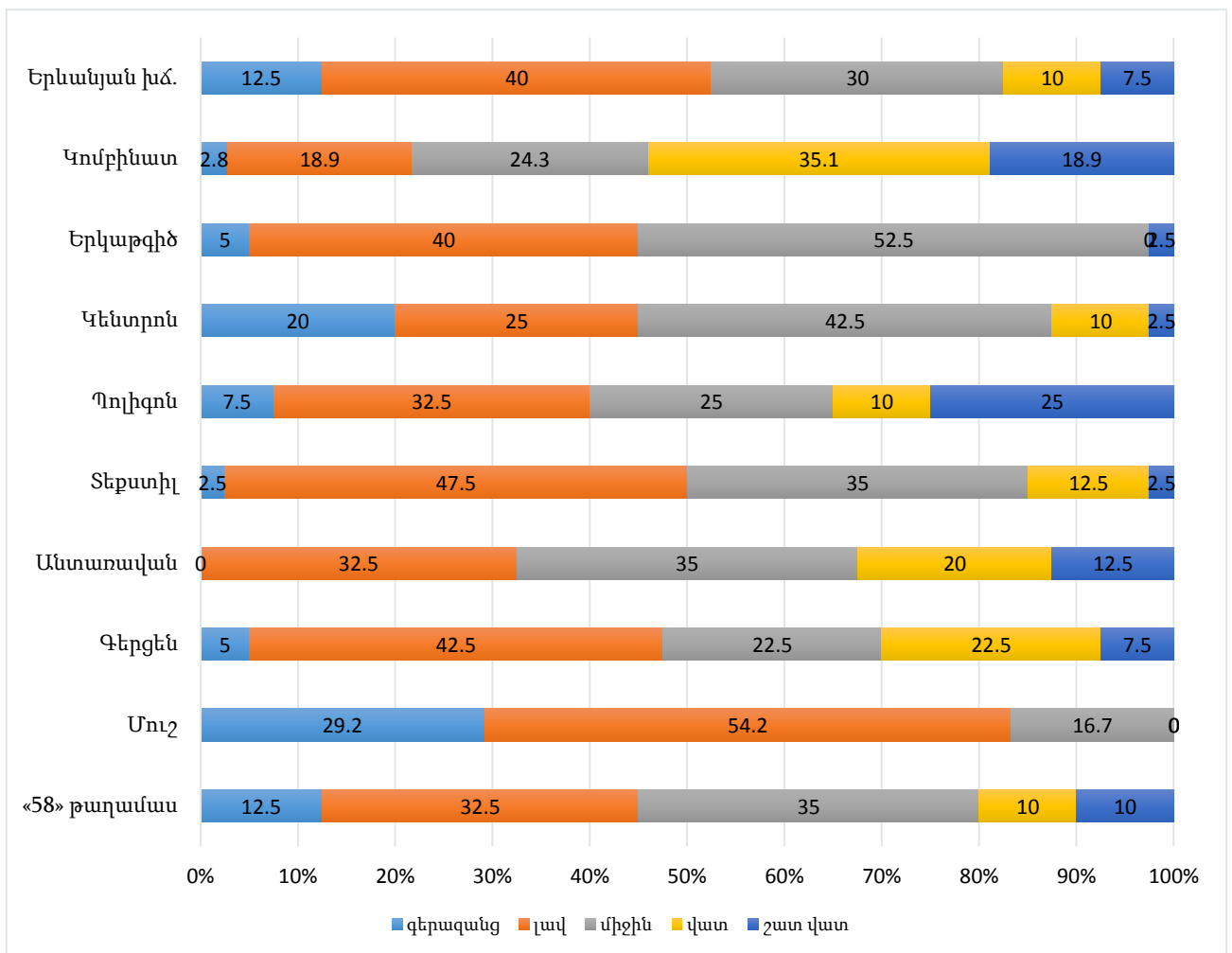

Ելնելով «գերազանց» (10%) ու «լավ» (30%) տարբերակների արդյունքներից՝ ստացվում է, որ բնակիչների կեսից ավելին դրական է գնահատում քաղաքի կենտրոնական փողոցների լուսավորությունը:

Ելնելով «շատ վատ» (18.4%) ու «վատ» (26.0%) տարբերակների արդյունքներից՝ ոչ կենտրոնական փողոցների լուսավորության գնահատականները բնակիչների մոտ ավելի շուտ բացասական են, քան դրական. «գերազանց» (2.4%) ու «լավ» (15.2%):

«Գնահատեք երեկոյան ու գիշերային ժամերին Ձեր բնակության փողոցի լուսավորությունը» հարցի արդյունքները ներկայացված են գծապատկեր 1.3-ում՝ ըստ տարածքային գոտիների:

Գծապատկեր 1.3 Երեկոյան ու գիշերային ժամերին Գյումրիի բնակչի բնակության փողոցի լուսավորության գնահատականը ըստ քաղաքի տարածքային գոտիների

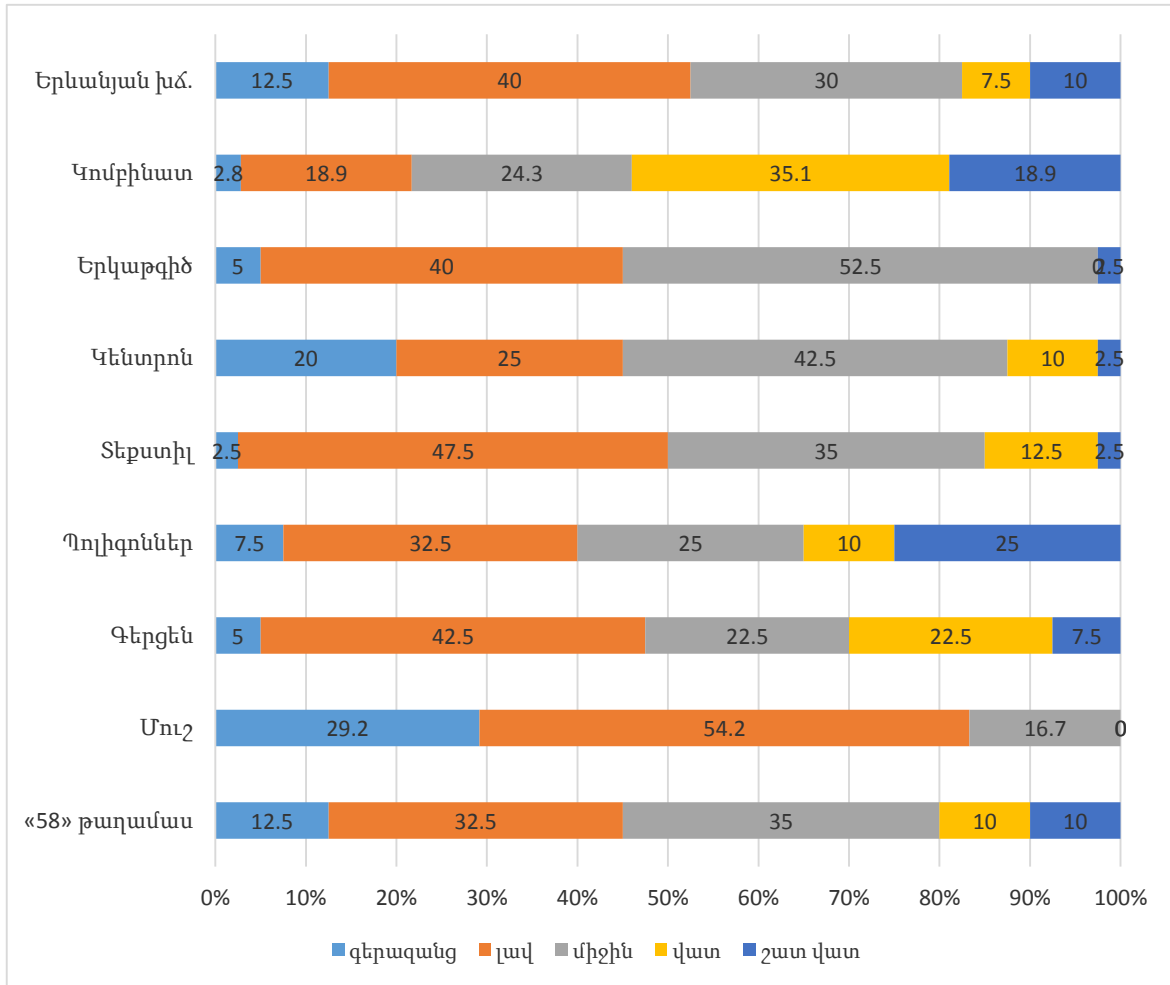

Այսպիսով, բնակության փողոցի լուսավորության հարցում բացասական գնահատականները գերիշխում են Կոմրինաստ (54%), Պոլիգոններ, (35%) ու Անտառավան (32.5%) տարածքային գոտիներում:

Փողոցների լուսավորությունից բացի ուսումնասիրվել են նաև շենքերի բակերի լուսավորության վերաբերյալ բնակիչների գնահատականները: Շենքերի բակային տարածքների լուսավորության գնահատականներն ունեն հետևյալ թվային պատկերը:

Պատկեր 1.4. Երեկոյան ու գիշերային ժամերին շենքի բակի լուսավորության գնահատականները

«Շատ վատ» և «վատ» գնահատականների հանրագումարով «58» թաղամասի և Տեքստիլ տարածքային գոտիների բնակիչներն են հիմնականում ցածր գնահատում երեկոյան ու գիշերային ժամերին իրենց բակային տարածքների լուսավորությունը՝ 69.2% և 67.5% համապատասխանաբար:

Ոչ պակաս կարևոր էր երեկոյան, գիշերային ժամերին բնակիչների համար լուսավորության ապահովման ցանկալի ժամային միջակայքի հստակեցումը: Ընդհանրացված տվյալները՝ ըստ ամառային ու ձմեռային ամիսների, ներկայացված են աղյուսակներ 1.3 և 1.4-ում:

Աղյուսակ 1.3 Ամառային ամիսներին գիշերային ժամերին Գյումրիի լուսավորության ապահովման ցանկալի ժամային միջակայքերը ըստ քաղաքի տարածքային գոտիների

	Առավել հաճախ կրկնված արժեքը	Պատասխանների կրկնվելու հաճախականություն
«58» թաղամաս	20:00-24:00	14
Մուշ	21:00-24:00	11
Անտառավան	21:00-24:00	14
Գերցեն	20:00-24:00	7
Պոլիգոններ	20:00-24:00	15
Տեքստիլ	21:00-01:00	11
Կենտրոն	20:00-24:00	7
Երկաթգիծ	21:00-24:00	8
Կոմբինատ	21:00-24:00	9
Երևանյան խճուղի	21:00-24:00	9

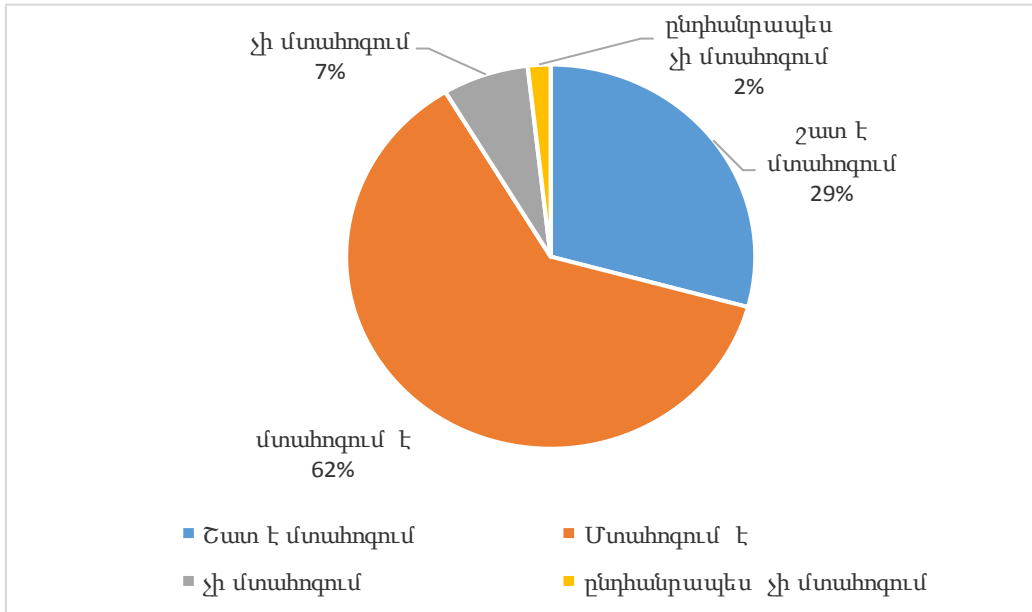
Աղյուսակ 2.3. Ձմեռային ամիսներին երեկոյան ու գիշերային ժամերին լուսավորության ապահովման ցանկալի ժամային միջակայքերը

	Առավել հաճախ կրկնված արժեքը	Պատասխանների կրկնվելու հաճախականություն
«58» թաղամաս	18:00-24:00	20
Մուշ	18:00-24:00	10
Անտառավան	18:00-24:00	21
Գերցեն	18:00-24:00	11
Պոլիգոններ	18:00-24:00	27
Տեքստիլ	18:00-24:00	11
Կենտրոն	18:00-24:00	11
Երկաթգիծ	19:00-24:00	7
Կոմբինատ	20:00-24:00	14
Երևանյան խճուղի	18:00-24:00	14

Ինչպես ամառային, այնպես էլ ձմեռային ամիսներին երեկոյան, գիշերային ժամերին լուսավորության ապահովման ցանկալի ժամանակային միջակայքի հարցում տարբեր տարածքային գոտիներում ստացվել է գրեթե միատեսակ պատասխան:

Համայնքի բնակիչների ճնշող մեծամասնությունը անտարբեր չէ լուսավորության խնդրի հանդեպ:

Գծապատկեր 1.5. Գյումրիի բնակիչների համար երեկոյան ու գիշերային ժամերին քաղաքի լուսավորության կարևորության աստիճանը

Երեկոյան և գիշերային ժամերին Գյումրիի լուսավորությունը կարևոր է հարցված բնակիչների 91.3%-ի համար («շատ է մտահոգում» ու «մտահոգում է») և կարևոր չէ 8.6%-ի համար («չի մտահոգում» ու «ընդհանրապես չի մտահոգում»):

Գլուխ 2. Լուսավորության ոլորտի ծախսերի վերլուծություն

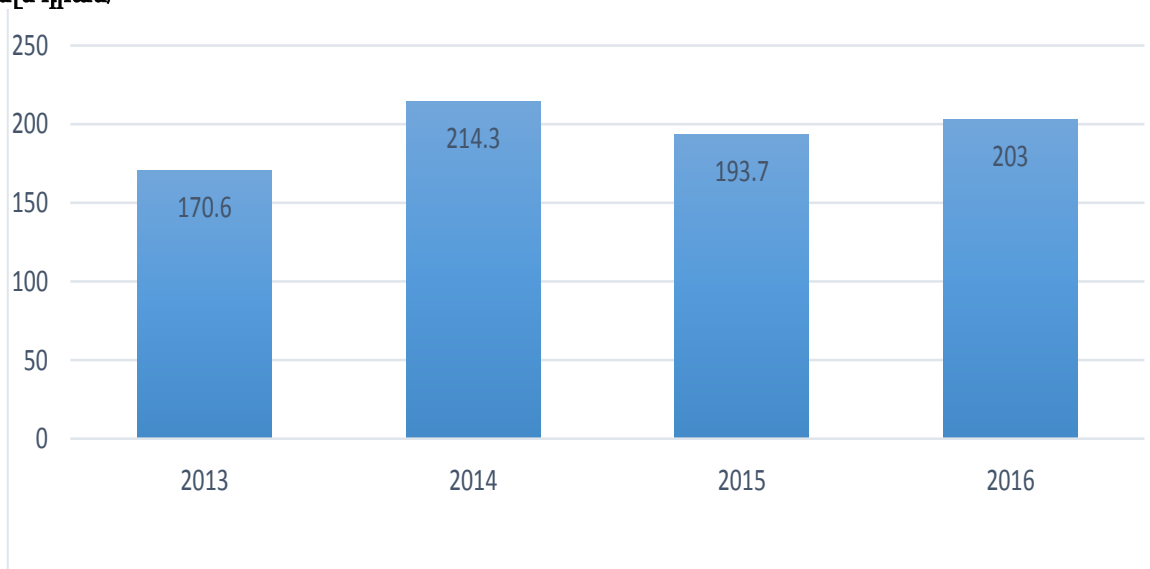
2.1 Լուսավորության ոլորտում Գյումրու քաղաքապետարանի կողմից կատարվող ծախսերի դինամիկ վերլուծություն

Բյուջեի ուսումնասիրությունն իրականացվել է հիմնվելով «Բյուջետային համակարգի մասին ՀՀ օրենքի»⁶, «Տեղական ինքնակառավարման մասին ՀՀ օրենքի»⁷, ՀՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարի 2007թ. հունվարի 9-ի թիվ 5 հրամանի վրա: Ուսումնասիրության համար օգտագործվել են Գյումրու տարեկան բյուջեները և եռամսյակային կատարողական հաշվետվությունները⁸:

Հաշվի առնելով «Կոմպասս» ՀԿ-ի նախկինում ունեցած փորձը բյուջետային տվյալների ուսումնասիրությունների ոլորտում՝ տվյալները ձեռքբերելու հարցում դժվարություններ չեն եղել: Ուսումնասիրությունն իրականացվել է 2013-2016թթ. դինամիկայի վերլուծության հիման վրա:

Ուսումնասիրելով կատարված ծախսերը տեսնում ենք, որ վերջին 4 տարիներին լուսավորության ոլորտին միջինացված հաշվարկով հատկացվում է 195 մլն ՀՀ դրամ, որը կազմում է Գյումրու տարեկան բյուջեի մոտ 6.7 %-ը:

Գծապատկեր 2.1 Լուսավորության ապահովման համար կատարված ծախսերի դինամիկան /2013-2016թթ., մլն դրամ/

Ինչպես տեսնում ենք փոփոցների լուսավորության ապահովման համար հատկացվող միջոցները վերջին տարիներին անկանոն շարժ են գրանցել: 2014թ. 26%-ով

⁶ [ՀՀ օրենքը Բյուջետային համակարգի մասին](#)

⁷ [ՀՀ օրենքը տեղական ինքնակառավարման մասին](#)

⁸ [Գյումրու համայնքապետարանի պաշտոնական կայք](#)-ի համայնքային բյուջե բաժին

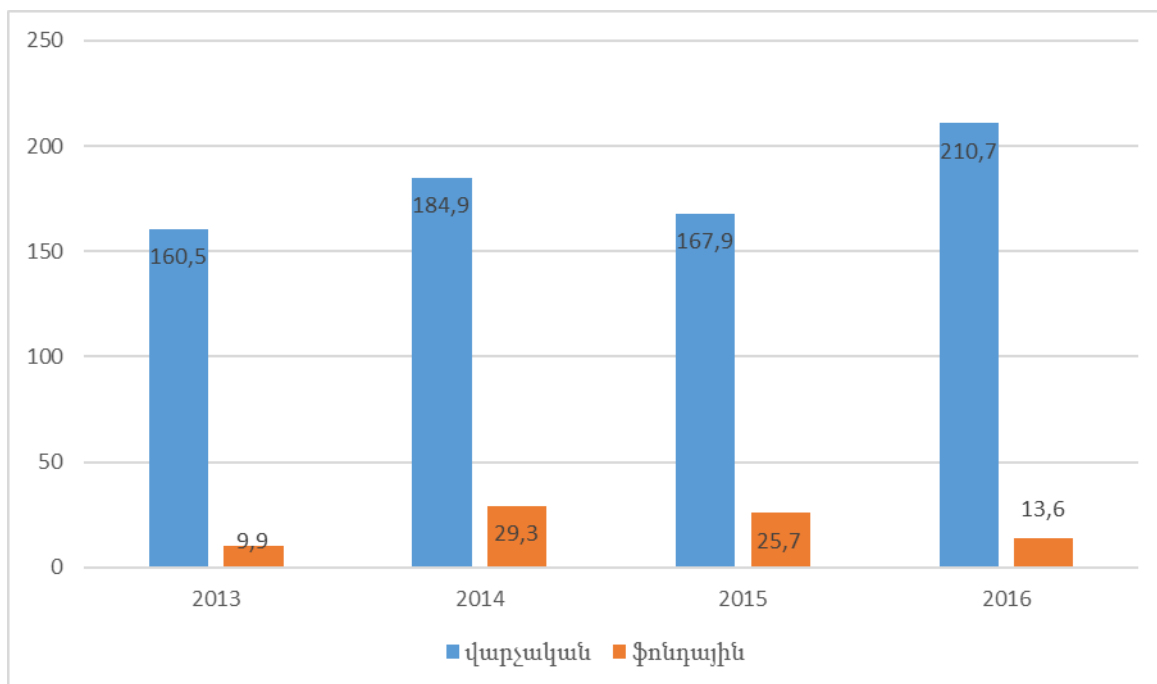
⁹ Տես նույն տեղում

աճել է լուսավորությանն ուղղվող ծախսերը՝ 2013թ. համեմատ: 2015թ. նախորդ տարվա համեմատ նվազել է 9.6%-ով, իսկ 2016 թ. 4.8%-ով ավել է պլանավորվել քան 2015թ.:

Ըստ «ՀՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարի 2007 թ-ի հունվարի 9-ի N5 հրաման»-ի ծախսերը դասակարգվում են գործառնական և տնտեսագիտական բովանդակությամբ: Տնտեսագիտական դասակարգումը ցույց է տալիս թե ինչ հումք նյութեր են ձեռք բերվել, իսկ գործառնական դասակարգումը՝ ինչ աշխատանքներ են իրականացվել: Կա նաև ծախսերի դասակարգման երրորդ տարերակը՝ գործառնական՝ ներառյալ տնտեսագիտական հողվածներ, որը ցույց է տալիս թե կոնկրետ աշխատանքների իրականացման համար ինչ հումք նյութեր են ձեռք բերվելու:

Ուսումնասիրելով պլանավորված բյուջեներում գործառնական հողվածների բացվածքը ըստ տնտեսագիտական հողվածների և համադրելով քաղաքապետարանի ֆինանսական բաժնի պատասխանատուների հետ հանդիպումների արդյունքների հետ՝ պարզվել է, որ վարչական բյուջեն, որն ուղղվում է ընթացիկ ծախսերին, նախատեսված է էներգետիկ ծառայությունների և որոշ նյութերի ձեռքբերման, իսկ կապիտալ ծախսերին ուղղվող ֆոնդային բյուջեն նախատեսված է նոր հենասյուներ կամ, հենասյուների առկայության դեպքում, նոր լուսակետեր կառուցելու համար:

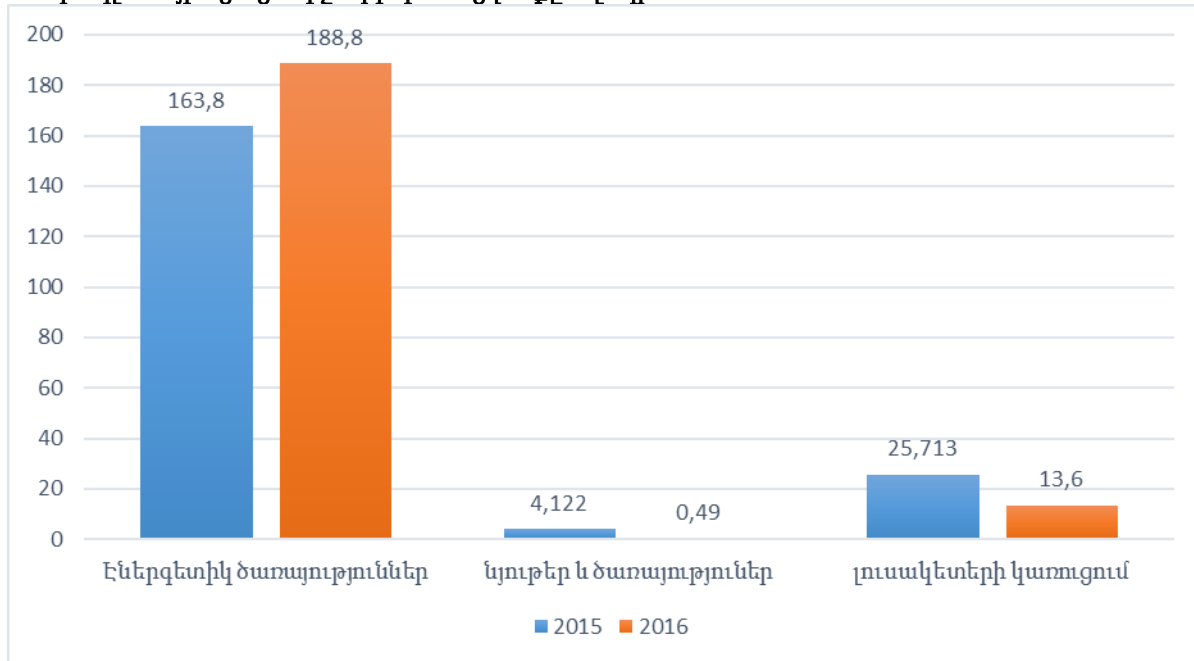
Գծապատկեր 2.2. Փողոցների լուսավորությանը հատկացվող ծախսերի դինամիկան՝ ըստ վարչական և ֆոնդային բաժանման /մլն դրամ/

Ինչպես վկայում են գծապատկեր 2.2.-ում ներկայացված թվերը 2014թ. նախորդ տարվա համեմատ 19 մլն ՀՀ դրամ ավել գումար է հատկացվել նոր լուսակետեր կառուցելու համար, իսկ հաջորդ տարիներին կրկին նվազել են հատկացվող միջոցները: Քաղաքապետարանի ֆինանսական բաժնի աշխատակիցների հետ հանդիպումների արդյունքում պարզ է դարձել, որ 2014թ. կատարված ընթացիկ ծախսերի մեծությունը

պայմանավորված է եղել տոնական լույսերի, քաղաքը դեկորատիվ լույսերով ձևավորելու համար անհրաժեշտ պարագաների ձեռքբերմամբ: Ուսումնասիրենք լուսավորությանը հատկացվող ծախսերի՝ 2015թ. փաստացի և 2016թ. պլանային ցուցանիշների կառուցվածքը:

Գծապատկեր 2.3. Փողոցների լուսավորությանը հատկացվող ծախսերի 2015թ. փաստացի և 2016թ. պլանային ցուցանիշների կառուցվածքը /մլն դրամ/:

Մանրամասն ուսումնասիրելով 2015-2016թթ. կատարված ծախսերի կազմն ու կառուցվածքը, տեսնում ենք, որ կատարվող ծախսերի մեջ մեծ տեսակարար կշիռ ունի էներգետիկ ծառայություններին տրվող վճարները, ինչի գերակշիռ մասը էլեկտրաէներգիայի վճարն է կազմում, որը տատանվում է 85-93%-ի շրջանակներում: 2015թ. 16 մլն 353 հազ ՀՀ դրամ ավելի շատ գումար է հատկացվել լուսակիրների տեղադրման համար, քան նախատեսվում է 2016թ.:

Էներգետիկ ծառայությունների վճարի բարձրացումը հիմնականում պայմանավորված է լուսատուների ավելացմամբ և 2015թ. օգոստոս ամսից էլեկտրաէներգիայի սակագնի բարձրացմամբ: Միջինացված հաշվարկով, հաշվի առնելով որ ըստ սեզոնայնության տարբեր տևողությամբ են վառվում լամպերը, մեկ օրում քաղաքի արտաքին լուսավորության էներգետիկ ծախսը կազմում է 483 հազ ՀՀ դրամ:

Այսօր քաղաքում առկա էլեկտրալամպերի փոփոխումը խնայլամպերով հնարավորություն կտա խնայել էլեկտրաէներգիայի ծախսերը և մեծացնել քաղաքի լուսավորվող տարածքը: Փորձագետի հետ իրականացված հաշվարկը վկայում է, որ էլեկտրալամպի փոփոխումը խնայլամպով կնվազեցնի էլեկտրաէներգիայի ծախսերը առնվազն 6 անգամ: Լուսադիոդային (Light Emitting Diodes-LEDs) լամպերի կյանքի տևողությունը 50000 ժամ է, իսկ սնդիկային լամպերի կյանքի տևողությունը, որոնք

օգտագործվում են այժմ, 8000 ժամ է¹⁰: Ակնհայտ առավելությունները խոսում են այն մասին, որ Լուսադիոդային լամպերի տեղադրումը թույլ կտա ավելի շատ տարածքներ լուսավորել՝ ի հաշիվ էլեկտրաէներգիայի ծախսի խնայման:

2.2 Գնումների գործընթացի ուսումնասիրություն

Քաղաքի արտաքին լուսավորության համար հայտարարված մրցույթների հրավերների և արձանագրությունների ուսումնասիրությունը ՀՀ ֆինանսների նախարարության ՀՀ գնումների համակարգ www.gnumner.am կայքում ցույց է տալիս, որ պետգնումների համակարգողը Լ. Բարսեղյանն է, ով 2014թ. դեկտեմբերի 18-ին ստացել է պետգնումներ իրականացնողի լիցենզիա¹¹: Ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ գնումների գործընթացն իրականացրել է օրենքով սահմանված կարգով:

Լուսատուների շահագործման 2016թ. հրավերը¹² տեղադրված է www.gnumner.am կայքում, սակայն բացման նիստի արձանագրությունը, որտեղ արտացոլված է կազմակերպության հետ կնքված պայմանագրի օրինակը, բացակայում է¹³:

Գնումների իրականացման փաստաթղթերը տեղադրվում են նաև ՀՀ ֆինանսների նախարարության գնումների աջակցման կենտրոնի www.armeps.am կայքում¹⁴: Այստեղ տեղադրված է երկու կողմերի միջև կնքված պայմանագիրը մրցույթը շահած՝ «Գյումրիի Վերելակային տնտեսություն» ԲԲԸ հետ: Որպես մրցույթը շահելու հիմնավորում նշված է առավել մատչելի գնային հայտի առաջարկը: Պայմանագրի արժեքը կազմում է 66 690 000 ՀՀ դրամ, պայմանագիրը կնքված է 9 ամիս ժամկետով: Պայմանագրի համաձայն էկոնոմ լամպերով 1 լուսակետի շահագործման 1 ամսվա ծախսը կազմում է 650 դրամ՝ առանց էլ. էներգիայի վճարի, իսկ մյուս բոլոր տեսակի լամպերով լուսակետերի 1 հենասյան շահագործման ծախսը կազմում է 1300 դրամ՝ առանց էլ. էներգիայի վճարի: Կրկնակի անգամ ավել քան էկոնոմ լամպերի սպասարկման ծախսը:

Ըստ պայմանագրի՝ սպասարկումն իրականացվելու է 6200 լուսակետերի համար, որից ընդամենը 1000-ն են էկոնոմ տեսակի լամպեր: Կազմակերպության շահույթը կազմում է 7%: Պայմանագրում նշված չէ, թե որ փողոցներն են նախատեսվում լուսավորել, և ինչ տեսակի լամպերով:

Այս ուսումնասիրությունից ևս ակնհայտ է դառնում, որ էլեկտրախնայլամպերի օգտագործումը միայն հենասյան սպասարկման դեպքում գոնե կրկնակի կնվազեցնի կատարվող ծախսերը:

¹⁰ <http://www.ledlight.am/effectiveness/>

¹¹ [Մինչև 07.03.2015թ.գնումների որակավորված մասնագետների ցուցակներ](#)

¹² [Լուսատուների շահագործման հրավեր բաց րնթացակարգով](#)

¹³ [«ՀՀ Շիրակի մարզի Գյումրու համայնքապետարանի աշխատակազմ»- ՀԿՀ կողմից « ՀՀՇՄԳ-ՔՀԿՀ-ԲԸԱՇԸԲ-02/16» ծածկագրով բաց րնթացակարգի գնահատող հանձնաժողովի բացման նիստի արձանագրություն](#)

¹⁴ [Գյումրի քաղաքի արտաքին լուսավորության ցանցի շահագործման աշխատանքներ](#)

Եզրակացություններ

1. Փողոցների լուսավորությունը քաղաքի տարբեր հատվածներում հիմնականում միացվում և անջատվում են միևնույն ժամին: Դիտարկումների արդյունքում արձանագրվել են ժամանակային չնչին տարբերություններ:
2. Դիտարկման տարբեր ցուցանիշների ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ լուսավորության մակարդակը բարձր է կենտրոնական փողոցներում, իսկ ոչ կենտրոնական փողոցներում առկա են լուսավորության խնդիրներ՝ մասնավորապես ամբողջ փողոցում կան ընդամենը մի քանի լուսավորող հենասյուներ, ինչը բավարար չէ ամբողջ փողոցի լուսավորության ապահովման համար:
3. Փողոցներում հիմնականում չի պահպանվում ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի հրամանով սահմանված լուսավորության պայծառությունը:
4. Բնակիչների դժգոհությունը ևս մեկ անգամ փաստում է, որ առկա հենասյուները, լուսատուները չեն բավարարում բավարար մակարդակով լուսավորություն ապահովելու համար, իսկ առկա էլեկտրական լամպերի փչանալու դեպքում դրանք նորերով փոխարինելու գործընթացը ժամանակին չի կատարվում: Ըստ այդմ, կարող ենք փաստել, որ պատասխանատու մարմնի կողմից սպասարկումը պատշաճ մակարդակով չի իրականացվում:
5. Երեկոյան և գիշերային ժամերին բնակիչների համար լուսավորության ապահովման ցանկալի ժամային միջակայքը համապատասխանում է ապահովվող արտաքին լուսավորության ժամային գրաֆիկին. ամառային ամիսներին՝ 21:00-24:00-ն, իսկ ձմեռային ամիսներին՝ 18:00-24:00-ն:
6. Համայնքի բնակիչների ճնշող մեծամասնությունը անտարբեր չէ լուսավորության խնդրի հանդեպ:
7. Չնայած այն հանգամանքին, որ քաղաքի երկրորդական փողոցները դեռևս ամբողջությամբ լուսավորված չեն, սակայն լուսավորության ոլորտի ծախսերի գերակշիռ մասը ուղղվում է էլեկտրաէներգիայի ծախսերին, և միայն քիչ մասն ուղղվում նոր լուսակետերի կառուցմանը:
8. Լուսավորության ոլորտում գնումների պայմանագրերում ամրագրված չէ լուսակետերի և հենասյուների սպասարկման հաճախականության վերաբերյալ տեղեկատվություն, որը բերում է սպասարկման որակի նվազմանը:

Առաջարկություններ

Ապահովվող լուսավորության որակը բարելավելու վերաբերյալ

1. ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի 1996թ. թիվ 82 հրամանում նշված լուսավորության պայծառության չափի /լյուքսի/ նորմերը հիմնականում չեն պահպանվում: Անհրաժեշտ է ստուգել գնվող լամպերի համապատասխանությունը սահմանված նորմերին և հաջորդիվ ձեռք բերել համապատասխան լուսավորություն ապահովող ինայողական լամպեր /Լեդ տեսակի/: Խնայողական լամպերի օգտագործման դեպքում առնվազն 6 անգամ կնվազեն ծախսվող ֆինանսական միջոցները, ինչի արդյունքում հնարավոր կդառնա նոր փողոցներ լուսավորել:
2. Քանի որ ՀՀ իրավական նորմերով սահմանված չէ երկու հենասյուների միջև հեռավորության նվազագույն չափ, առաջարկում ենք կիրառել միջազգային պրակտիկայում Լեդ տեսակի լամպերի համար կիրառվող 30մ հեռավորությունը¹⁵:
3. Հարցումների ժամանակ բնակիչները, մասնավորապես Գերցեն փողոցում և հարակից տարածքում, դժգոհություն են հայտնել, որ քաղաքի փողոցի լուսավորությունը միացնելուց հետո թուլանում է տվյալ տարածքում բնակարանների լույսի հզորությունը: Անհրաժեշտ է խնդիրը ներկայացնել ՀԷՑ՝ լուծումներ գտնելու ու կիրառելու նպատակով:
4. Հաղորդալարերն անցնում են ծառերի ճյուղերի միջով, որը խանգարող հանգամանք է լուսավորության ապահովման համար: Անհրաժեշտ է պարբերաբար էտել հաղորդալարերի տակ գտնվող ծառերը և կանխել ապագայում հաղորդալարերի տակ ծառերի տնկումը:

Վերահսկման գործընթացի վերաբերյալ

5. Քաղաքապետարանի կողմից ներդնել վերահսկման այնպիսի մեխանիզմներ՝ լուսատուների ոչ բավարար քանակի, ինչպես նաև էլեկտրական լամպերը փչանալու դեպքում նորերով փոխարինելու գործընթացի հետաձգումները վերացնելու համար:
6. Լուսավորող հենասյուների վառվելը՝ էլեկտրոնային տարբերակով ստուգող տարբերակ ունենալ, որը հնարավորություն կտա մշտապես վերահսկել փողոցներում լուսավորության ապահովումը:

Գնումների գործընթացի վերաբերյալ

¹⁵ Ճանապարհային լուսադիողային լուսավորության նախագծման ձեռնարկ՝ մշակված “Development Finance International, Inc.”-ի կողմից, թարգմանիչ՝ Ա. Գալամբարյան, 2015թ, էջ 18:

7. Առաջարկում ենք լուսավորությունն ապահովող կազմակերպության հետ կնքվող գնման պայմանագրում ներառել լուսավորվող փողոցների ցանկը և ըստ փողոցների լամպերի տեսակները:

Գյումրու համայնքապետարանի կողմից ընդունվել են 1-ին, 4-րդ և 6-րդ առաջարկները, որոնք իրականացվելու են առաջիկա 5 տարիների ընթացքում:

Վերջաբան

Սույն աշխատանքն ուղղված է Գյումրի քաղաքում համայնքապետարանի կողմից լուսավորության ոլորտում մատուցվող ծառայությունների որակի ուսումնասիրությանը, ոլորտում առկա խնդիրների բացահայտմանն ու դրանց լուծմանն ուղղված առաջարկների մշակմանը: Այս նպատակով իրականացվել են մոնիտորինգային աշխատանքներ, սոցիալոգիաներ, ֆինանսական փաստաթղթերի և պայմանագրերի ուսումնասիրություն: Մոնիտորինգի ընթացքում դիտարկվել են փողոցներում հենասյունների քանակը և ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի 1996թ. հունիսի 8-ի թիվ 82 հրամանով սահմանված նորմերին համապատասխան պայծառությունը:

Մոնիտորինգի ընթացքում բացահայտվել է, որ դիտարկված 142 լուսավորվող փողոցներում առկա 3827 հենասյուններից 2373-ը ապահովել են լուսավորություն: Դիտարկվել են փողոցներում լույսը միացնելու և անջատելու ժամերը, լամպերի ապահովված լուսավորության պայծառությունը: Դիտարկված 10 թաղամասերում լուսավորության պայծառության միջինացված ցուցանիշներով նորմը պահպանվում է, սակայն փողոցի մինիմում լուսավորված տարածքում՝ երկու լուսավորող հենասյունների միջնամասում լուսավորության նորմը միայն «Կենտրոն» տարածքում է պահպանվում, իսկ 4 թաղամասերում փողոցների մինիմում լուսավորությունը ընդհանրապես բացակայում է՝ կազմում է 0 լյուքս:

Գյումրի համայնքի արտաքին լուսավորման հենասյուները սպասարկող կազմակերպության հետ կնքված պայմանագրի և ֆինանսական փաստաթղթերի ուսումնասիրության արդյունքում պարզվեց, որ «Գյումրիի վերելակային տնտեսություն» ԲԲԸ շահույթը կազմում է 6%, էլեկտրախնայող տեսակի լամպերով հենասյան սպասարկման ծախսերը կրկնակի անգամ մատչելի են, քան սովորական լամպերով հենասյունների սպասարկումը, սակայն, այս ամենի հետ մեկտեղ էլեկտրախնայող լամպերի թվաքանակը վերջին երեք տարիներին չի փոխվել:

Բացահայտված խնդիրների լուծման նպատակով ոլորտային մասնագետների և փորձագիտական թիմի կողմից մշակվել են համապատասխան առաջարկներ, որոնք ներկայացվել են Գյումրու քաղաքապետին: Առաջարկները քննարկվել են բնակկոմունալ և ֆինանսական բաժնի պատասխանատուների հետ: Ներկայացված 6 առաջարկներից 3-ը ներառվել են Գյումրու 2017-2020թթ. զարգացման ծրագրում: Առաջարկված լուծումների ֆինանսավորումը նախատեսվում է իրականացնել ՎՋԵԲ-ի կողմից տրամադրվող վարկային միջոցների հաշվին:

Հավելված 1. Գյումրի քաղաքի բաժանումն ըստ 10 թաղամասերի

Հավելված 2. Մոնիտորինգի չափանիշներ

Գործընթաց` Փողոցներում լուսավորության առկայություն

Քանակական` Փողոցում հենասյուների քանակը, դրանցից քանիսն են լուսավորություն ապահովում:

Որակական` Քաղաքային բնակավայրերում կանոնավոր տրանսպորտային երթևեկությամբ փողոցների, ճանապարհների և հրապարակների լուսավորումը պետք է նախագծել ելնելով բարելավված պատվածքների միջին պայծառության նորմերից, համաձայն աղյուսակ 1-ի:

Աղյուսակ 1 Լուսավորության պայծառության նորմը ըստ փողոցների տեսակների

Օբյեկտի կարգն ըստ լուսավորման	Փողոցներ, ճանապարհներ և հրապարակներ երթևեկման առավելագույն ինտենսիվությունը, միավոր/ժամ *	Երկկողմ ուղղություններով տրանսպորտի երթևեկման առավելագույն ինտենսիվությունը, միավոր/ժամ	Պատվածքի միջին պայծառությունը, կղ/մ ²	Պատվածքի միջին հորիզոնական լուսավորվածությունը, լք
Ա	Մայրուղային ճանապարհներ, համաքաղաքային նշանակության մայրուղային փողոցներ	3000-ից ավելի	1,6	20
		1000-ից մինչև 3000	1,2	20
		500-ից մինչև 1000	0,8	15
Բ	Շրջանային նշանակության մայրուղային փողոցներ	2000-ից ավելի	1,0	15
		1000-ից ավելի մինչև 2000	0,8	15
		500-ից մինչև 1000	0,6	10
		500-ից պակաս	0,4	10
Գ	Տեղական նշանակության փողոցներ և ճանապարհներ	500 և ավելի	0,4	6
		500-ից պակաս մենահատ ավտոմեքենաներ	0,3	4
			0,2	4

Ժամանակային

Դիտարկումների ընթացքում` հունիսի 25-օգոստոսի 6-ը քաղաքում ոչ կենտրոնական փողոցներում լուսավորությունը միացնելու և անջատելու նորմը ժամը 21:00-ից մինչև 23:30 է:

Կենտրոնական հատվածներում 21:00-05:00 /մինչև 23:30-ն միացվում է դեղին լույս, հետո սպիտակ/

Երևանյան խճուղի և Մայաթ Նովա փողոցներում` ժամը 21:00-ին մինչև 02:00-ը:

Տիեզերական

Էներգետիկ ծառայություններին ուղղվող ծախսեր

Հենասյուների կառուցման համար ծախսվող միջոցներ

Լուսակետերի տեղադրման համար ծախսվող միջոցներ

Այլ նյութերի ձեռք բերման համար անհրաժեշտ ծախսեր

Հավելված 3. Քաղաքացի մոնիտորի ուղեցույց

Քաղաքացի մոնիտորը.

Քայլ 1. Մինչև մութն ընկնելու ժամանակահատվածը այցելում է իրեն հատկացված փողոց /այնպես, որ մինչև ժամը 21:00-ը տեղում լինի/:

Քայլ 2. Ֆիքսում է տվյալ փողոցում հենասյուների առկայությունը, ինչպես նաև արհեստական լուսավորություն ապահովված է թե ոչ: Եթե այո, անցնում է 3-րդ քայլին, եթե ապահովված չէ, նշում է կատարում դրա մասին, և անցնում է հաջորդ հատկացված փողոց:

Քայլ 3. Հատկացված ձևաթերթում Ֆիքսում է լույսը միացնելու ժամը և բոպեն:

Քայլ 4. Հաշվում է տվյալ փողոցում առկա հենասյուների քանակը /այդ թվում՝ լուսավորություն ապահովող և չապահովող/:

Քայլ 5. Տեսողական դիտարկմամբ որոշում է փողոցի ամենալավ լուսավորված մասը:

Քայլ 6. Լյուքսմետրով կատարում է չափում՝ փողոցի ամենալավ լուսավորված մասում:

Քայլ 7. Որոշում է տվյալ փողոցի երկու հարևան հենասյուների միջնակետը: Այդտեղ ևս կատարում է չափում՝ լյուքսմետրով:

Քայլ 8. Ֆիքսում է տվյալ թաղամասում լույսը անջատելու ժամը:

Հավելված 4. Դիտարկման ձևաթուղթ

Մոնիտորինգ իրականացնողի անուն ազգանուն _____

Մոնիտորինգի իրականացման օրն ու ժամը _____

Դիտարկվող փողոցի անուն	
Փողոցի տեսակը (լրացվում է ծրագրային աշխատակազմի կողմից)	
Գործընթացային չափանիշ	
Արտաքին լուսավորության առկայություն	Այո Ոչ
Քանակական չափանիշներ	
Փողոցի երկարությունը (լրացվում է ծրագրային աշխատակազմի կողմից)	
Փողոցում առկա հենասյուների քանակը	
Փողոցում հենասյուների խտություն (լրացվում է ծրագրային աշխատակազմի կողմից)	
Փողոցում առկա լուսավորություն ապահովող հենասյուների քանակը	
Որակական չափանիշներ	
Փողոցի առավելագույն լուսավորված տարածքում լյուքսի չափը	
Փողոցում 2 հենասյուների միջնակետում լյուքսի չափը	
Ժամանակի չափանիշ	
Լույսը միացնելու ժամը և րոպեն	
Լույսն անջատելու ժամը և րոպեն	
Արժեքային չափանիշներ (լրացվում է ծրագրային թիմի կողմից)	

Հավելված 5. Հարցման հարցաթերթիկ

Հարցազրույցի ամսաթիվ	Հարցազրույցի սկիզբ	Հարցազրույցի ավարտ	Հարցազրուցավարի կողմ
--/------	:	:	

ՀԱՐՑԱՇԱՐԸ № _____

Բարև Ձեզ: Ես _____ եմ: Ներկայացնում եմ «Կոմպաս» գիտահետազոտական, կրթական ու խորհրդատվական կենտրոնը, որն ուսումնասիրում է Գյումրի քաղաքում աղբահանության ու սանիտարական մաքրման և լուսավորության խնդիրները, ինչպես նաև դրանց լուծման հնարավոր ուղիները: Հարցումն իրականացվում է «Մասնակցային մոնիտորինգ» հանուն որակյալ կոմունալ ծառայությունների Գյումրիում» ծրագրի շրջանակներում, որը ֆինանսավորվում է ԱՄՆ ՄՁԳ-ի կողմից՝ «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԿ-ի կողմից իրականացվող «Պահանջատեր հասարակություն» հանուն պատասխանատու կառավարման» ծրագրի շրջանակներում: Ակնկալում ենք Ձեր անկեղծ պատասխանները, դիտողություններն ու առաջարկությունները: Հետազոտությունն անանուն է: Ձեր կողմից տրամադրված տեղեկատվությունն օգտագործվելու է միայն ընդհանրացված ձևով: Խնդրում ենք մասնակցել հարցազրույցին, որը կտևի 20-ից 25 րոպե:

ԲԱԺԻՆ Ա. ԵՐԵԿՈՑԱՆ ՈՒ ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԺԱՄԵՐԻՆ ՔԱՂԱՔԻ ԼՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՄԱՏՈՒՑՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

Գյումրիի աղբահանության ու սանիտարական մաքրման հետ մեկտեղ մեզ հետաքրքրում է Ձեր կարծիքը քաղաքի լուսավորության վերաբերյալ:

Q1. Ձեր գնահատականը երեկոյան ու գիշերային ժամերին Գյումրիի լուսավորվածությանը: [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

1. գերազանց
2. լավ
3. միջին
4. վատ
5. շատ վատ
99. ԴՊ

Q2. Գնահատեք երեկոյան ու գիշերային ժամերին լուսավորության վիճակը՝ [ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐ ՏՈՂՈՒՄ ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

Գնահատական	գերազանց	լավ	միջին	վատ	շատ վատ	ԴՊ
Փողոցների տեսակներ						
1. Կենտրոնական փողոցներում	5	4	3	2	1	99
2. Ոչ կենտրոնական փողոցներում	5	4	3	2	1	99

Q3. Խնդրում եմ՝ գնահատեք երեկոյան ու գիշերային ժամերին Ձեր բնակության փողոցի լուսավորությունը [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

1. գերազանց
2. լավ
3. միջին
4. վատ
5. շատ վատ
99. ԴՊ

Q4. [ՀԱՐՑՈՒ ՏԱԼ ՄԻԱՅՆ ՇԵՆՔԻ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԻՆ] Խնդրում եմ՝ գնահատեք երեկոյան ու գիշերային ժամերին Ձեր շենքի բակի լուսավորությունը [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

1. գերազանց
2. լավ
3. միջին
4. վատ
5. շատ վատ
99. ԴՊ

Q5. Ձեր բնակության փողոցի լուսավորությունը մոտավորապես ո՞ր ժամերին է ապահովվում: [ՆՇԵԼ ՄԻՋԱԿԱՅՔԸ]

Ժամը __ -ից / __ -ը	99.ԴՊ

Q6. Ո՞րն է Ձեր բնակության փողոցի լուսավորության ապահովման ցանկալի ժամային միջակայքը: [ՆՇԵԼ ՄԻՋԱԿԱՅՔԵՐԸ]

1. Ամառային ամիսներին	Ժամը __ -ից / __ -ը	99.ԴՊ
2. Ձմեռային ամիսներին	Ժամը __ -ից / __ -ը	99.ԴՊ

Q7. Երեկոյան ու գիշերային ժամերին քաղաքի ո՞ր փողոցի/տարածքի լուսավորությունը կցանկանայիք առաջնահերթ բարելավել: [ՆՈՒՅՆՈՒԹՅԱՄԲ ԳՐԻ ԱՌՆԵԼ ՀԱՐՑՎՈՂԻ ՊԱՏԱՄԽԱՆԸ] _____:

Q8. Ընդհանուր առմամբ, որքանո՞վ է Ձեզ մտահոգում երեկոյան, գիշերային ժամերին Գյումրիի լուսավորությունը: [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՄԽԱՆ]

- 1. շատ է մտահոգում
  - 2. մտահոգում է
  - 3. չի մտահոգում
  - 4. ընդհանրապես չի մտահոգում
98. ՀՊ
99. ԴՊ

Q9. Երեկոյան ու գիշերային ժամերին քաղաքի լուսավորության վերաբերյալ ի՞նչ հավելյալ տեղեկատվություն կցանկանայիք հայտնել: [ՆՈՒՅՆՈՒԹՅԱՄԲ ԳՐԻ ԱՌՆԵԼ ՀԱՐՑՎՈՂԻ ՊԱՏԱՄԽԱՆԸ]

ԲԱԺԻՆ Բ. ՍՈՑԻԱԼ-ԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Q108. Տարիք՝ [ՆՇԵԼ ԹՎԵՐՈՎ] __

Q11. Սեռ՝

- 1. արական
- 2. իգական

Q12. Կրթական մակարդակը, զիտական աստիճանը՝ [ՆՇԵԼ ՎԵՐՋԻՆ ԱՎԱՐՏԱԾ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ]

- 1. Չունի տարրական կրթություն
  - 2. Տարրական կրթություն
  - 3. Հիմնական կրթություն
  - 4. Միջնակարգ կրթություն
  - 5. Նախնական մասնագիտական /արհեստագործական/
  - 6. Միջին մասնագիտական
  - 7. Բարձրագույն մասնագիտական (բակալավր, դիպլոմավորված մասնագետ, մագիստրոս)
  - 8. Հետբուհական մասնագիտական (հետազոտող, ասպիրանտուրան ավարտած, սակայն թեզ չպաշտպանած)
  - 9. Գիտության թեկնածու
  - 10. Գիտության դոկտոր
98. ՀՊ

Q13. Հիմնական սոցիալական կարգավիճակը՝ [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՄԽԱՆ]

- 1. Դեկավար (պետական հատված)
- 2. Ծառայող մասնագետ (պետական հատված)

- 3.Սպասարկող անձնակազմի ներկայացուցիչ (պետական հատված)
- 4.Ղեկավար/մենեջեր (մասնավոր հատված)
- 5.Ծառայող մասնագետ (մասնավոր հատված)
- 6.Սպասարկող անձնակազմի ներկայացուցիչ (մասնավոր հատված)
- 7.Ուսանող
- 8.Տնային տնտեսություն վարող
- 9.Ինքնազբաղված
- 10.Հաշմանդամ
- 11.Գործազուրկ
- 12.Թոշակառու
- 13.Այլ՝ _____
- 98.ՀՊ

Q14. Խնդրում եմ նշեք, թե ՀՀ դրամով որքա՞ն են կազմում Ձեր ընտանիքի միջին ամսական եկամուտները՝ ներառյալ թոշակները, արտասահմանից ուղարկված գումարը և այլն: [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Մինչև 50.000
- 2.50.001-100.000
- 3.100.001-150.000
- 4.150.001-200.000
- 5.200.001-300.000
- 6.300.001-400.000
- 7.400.001-500.000
- 8.500.001 և ավել
- 9.0
- 98.ՀՊ
- 99.ԴՊ

Q15. Ձեր ապագան տեսնում եք՝ [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Գյուրիիում
- 2.Գյուրիից դուրս
- 99.ԴՊ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ

Հավելված 6. Հարցազրուցավարի ուղեցույց

Տան ընտրություն

Հարցազրուցավարը ընտրել է նախապես տրված ընտրատեղամասին հասցեների աճման ուղղությամբ առավել մոտ բազմաբնակարանային շենքը/սեփական տունը՝ պահպանելով հասցեների գույգությունը կամ կենտությունը: Տվյալ տրամաբանությամբ շարժվելու դեպքում հասցեների ավարտվելու պարագայում կիրառվել է ռոտացիայի սկզբունքը: **No** շենք/տան = No շենք/տան հաշվարկային – **No** տվյալ հարցի վերջին շենք/տան

Բազմաբնակարանային շենքի դեպքում

Ընտրված առաջին բազմաբնակարանային շենքում առաջին բնակարանի հերթական համարը պետք է համընկնէր շենքի հերթական համարի հետ: Եթե շենքի համարը եղել է կոտորակային, ապա շենքի համարը և համապատասխանաբար առաջին բնակարանի հերթական համարը եղել է ընդամենը հասցեի առաջին թիվը:

Եթե ընտրված շենքի համարը մեծ է եղել շենքում բնակարանների ընդհանուր քանակից (վերջին բնակարանի համարից), ապա կիրառվել է ռոտացիայի սկզբունքը:

No բնակարան = **No** ընտրված շենքի համար – **No** շենքում վերջին բնակարանի համար

(գործողությունն արվել է այնքան անգամ, մինչև գտնվել է համապատասխան բնակարանը):

Եթե շենքի մուտքը եղել է փակ, ներս մտնել կամ մուտքի մասին պայմանավորվելը եղել է անհնար, հարցումը անցկացվել է հաջորդ մուտքում: Տվյալ մուտքի բնակարանն ընտրել հետևյալ տրամաբանությամբ:

No հաջորդ մուտքի բնակարանը = **No** նախորդ մուտքի ընտրված բնակարան + **No** նախորդ մուտքի վերջին բնակարանի համար

Եթե շենք մտնելն այնուամենայնիվ եղել է անհնար կամ ներկայացված հաշվարկով ստացվել է, որ շենքում այլևս չկա անհրաժեշտ բնակարան, հարցումն անցկացվել է հաջորդ համապատասխան շենքում հաջորդ համապատասխան շենքի ընտրության մասին տես ստորև:

Եթե շենքում ընտրված բնակարանում հարցումն իրականացնելը եղել է անհնար է (փակ է, հարցումը մերժվում է, բնակարանում չկա անհրաժեշտ տարիքի հարցվող, հարցումը դադարեցվեց և այլն), հարցազրուցավարն անցել է հաջորդ, թվով 3-րդ բնակարան, այնքան անգամ, մինչև հարցումն այդ շենքում հաջողությամբ իրականացվել է:

Յուրաքանչյուր բազմաբնակարանային շենքում իրականացվել է ընդամենը երկու հարցում, քայլը 4:

Հաջորդ շենքի ընտրություն

Երթուղու հաջորդ բազմաբնակարանային շենքը կամ սեփական տունը հասցեների (հերթական համարի) աճման ուղղությամբ եղել է յուրաքանչյուր երկրորդը: Եթե փողոցը, թաղամասը, ուր իրականացվել են հարցումները, ավարտվել է, իսկ հարցվելիք հասցեները ոչ, հարցումը շարունակվել է հատող փողոցում՝ սկսած անկյունի առաջին բազմաբնակարանային շենքից/տանից՝ յուրաքանչյուր երկրորդը հասցեների աճման ուղղությամբ: Եթե տվյալ փողոցում աճման ուղղությամբ շենքեր/տներ այլևս չեն եղել, հարցումը շարունակվել է տվյալ փողոցի ցածր համարներից: Տվյալ փողոցի առաջին շենքի/տան համարը համընկել է նախնական երթուղու առաջին շենքի/տան համարի հետ:

Եթե նախնական երթուղու առաջին հասցեն գերազանցել է տվյալ՝ հատող փողոցի վերջին շենքի համարը, կիրառվել է ռոտացիայի սկզբունքը:

No տվյալ հարցի վերջին շենք = **No** կրկնապատասխան շենք – **No** տվյալ հարցի վերջին շենք

Եթե երթուղում բազմաբնակարանային շենքերն ու սեփական տները տեղայնացված են եղել որոշակի հաջորդականությամբ, քայլի տրամաբանությունը կառուցվել է հետևյալ կերպ.

Բազմաբնակարանային շենք – քայլ 2

Սեփական տուն – քայլ 2

Սեփական տան (սեփական տների գերակայությամբ թաղամասերի) դեպքում

Սեփական տների ընտրության տրամաբանությունը կրկնել է վերը նշվածը, միայն այն տարբերությամբ, որ սեփական տներում բնակարանի ընտրության խնդիր չի եղել:

Քայլ IV

Տան/բնակարանի ընտրությունից հետո ճշտվել է՝ արդյո՞ք այնտեղ բնակվում է 18 և բարձր տարիքի բնակիչ՝ հարցում իրականացնելու համար: Ավելին, հարցվողը Գյումրիում պետք է բնակվեր առնվազն 1 տարի: 1 և ավելի հնարավոր հարցվողների առկայության դեպքում հարցազրույցն անցկացվել է այն բնակչի հետ, ում

ծնունդն առավել մոտ է եղել հարցման ամսաթվին: Եթե անհրաժեշտ հարցվողը այդ պահին տանը/բնակարանում չի եղել, փորձել են պայմանավորվել և այցելել այդ նույն տուն/բնակարան մեկ այլ ժամի:

1 տանը/բնակարանում թույլատրվել է անցկացնել միայն 1 հարցազրույց

Հարցաշարի ուղեցույց

Հապավումներ

ԴՊ – դժվարանում եմ պատասխանել **ՀՊ** – հրաժարվում եմ պատասխանել

«**ԴՊ**» և «**ՀՊ**» տարբերակները չեն ընթերցվում, բացառությամբ Q16 հարցի:

Փակ հարցերի /երբ նշված են տարբերակներ/ կամ կիսափակ հարցերի /երբ նշված են գրեթե բոլոր տարբերակները` այդ թվում այլ տարբերակը/ դեպքում հարցվողի կողմից ընտրված տարբերակը վերցվում է շրջանակի մեջ:

Բաց հարցերի դեպքում գրի է առնում հարցվողի կողմից նշված պատասխանը:

[-----] –ի մեջ գրված տեղեկատվությունը չի ընթերցվում բարձրաձայն, քանի որ այն նախատեսված է միայն հարցազրույցավարի համար:

Հարցաշարի յուրաքանչյուր բաժին ունի վերնագիր, որը ևս պետք չէ ընթերցել, բայց դրա ներքնում գրված նախադասությունն անպայման անհրաժեշտ է ընթերցել:

Կունկրետ հարցերի հետ կապված որոշակի պարզաբանումներ

Q40 հարցի համար

Կրթական աստիճան, գիտական աստիճան հարցի համար

Ուսումնական հաստատության տեսակը

Միջնակարգ կրթությունն իրականացվում է եռաստիճան միջնակարգ հանրակրթական դպրոցում.

• «**Տարրական դպրոցում**» սովորողներին վերագրվել են 1-4-րդ դասարաններում սովորողները,

• «**Միջին դպրոցում**» սովորողներին վերագրվել են 5-9-րդ դասարաններում սովորողները,

• «**Ավագ դպրոցում**» սովորողներին վերագրվել են 10-12-րդ դասարաններում սովորողները:

Մասնագիտական կրթական ծրագրերն իրականացվում են.

«**Նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական հաստատությունում**»

սովորողներին վերագրվել են հիմնական և միջնակարգ (լրիվ) ընդհանուր հանրակրթական կրթության հիմքի վրա նախնական մասնագիտական կրթական ծրագրեր իրականացնող (արհեստագործական, պրոֆտեխնիկական, ճյուղային պրոֆեսիոնալ) ուսումնական հաստատություններում, քրեակատարողական կենտրոններում սովորողները:

«**Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունում**» սովորողներին վերագրվել են պետական և ոչ պետական տեխնիկումներում, քոլեջներում և դրանց հավասարեցված միջին մասնագիտական կրթական ծրագրեր իրականացնող այլ միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում (մանկավարժական, բժշկական, տնտեսագիտական քոլեջ և այլն) սովորողները:

«**Բարձրագույն մասնագիտական ուսումնական հաստատությունում**» սովորողներին

վերագրվել են պետական և ոչ պետական բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում (ինստիտուտներում, ակադեմիաներում, համալսարաններում, կոնսերվատորիայում և դրանց հավասարեցված բարձրագույն մասնագիտական կրթական ծրագրեր իրականացնող այլ ուսումնական հաստատություններում) սովորողները:

«**Հետբուհական մասնագիտական ուսումնական հաստատությունում**» սովորողներին

վերագրվել են ուսումնական կենտրոններում` ԲՈՒՀ-երի, գիտական հիմնարկների ասպիրանտուրայում, ինտերնատուրայում համապատասխան կրթական ծրագրերով, ինչպես նաև դոկտորանտի ծրագրով սովորողները:

«**Գիտության թեկնածու**» կամ «**Գիտության դոկտոր**» գիտական աստիճաններին են

վերագրվել համապատասխան գիտական աստիճան ստացած անձինք:

«**Չունի տարրական կրթություն**» մակարդակին են վերագրվել տարրական կրթություն

չունեցող անձինք:

Q41 հարցի համար

Ինքնազբաղված անձ` օրենքով չարգելված որևէ գործունեությունից եկամուտ ստացող` վարձու աշխատող, պայմանագրային եկամուտ ստացող, անհատ ձեռնար- կատեր և նոտար չհանդիսացող ֆիզիկական անձ (այդ թվում` գյուղատնտեսական արտադրանքի իրացումից եկամուտ ստացող գյուղատնտեսական

արտադրանք արտադրող, քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի հիման վրա եկամուտ ստացող), ինչպես նաև «Արտոնագրային վճարների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի N 1 հավելվածի ցանկում ընդգրկված գործունեության տեսակներով զբաղվող արտոնագրային վճար վճարող անհատ ձեռնարկատեր:

Հավելում՝ *Ինքնագրադրված անձը զբաղված է եկամտաբեր գործունեությամբ ինքնուրույնաբար՝ առանց աշխատողների ներգրավման, եթե նույնիսկ ներգրավում է աշխատողներ, այն չի կրում մշտական բնույթ (օրինակ, գյուղացիական տնտեսություն վարող անձը սեզոնային աշխատանքների համար կարող է որոշակի աշխատանքներ կատարելու համար ժամանակավորապես ներգրավել վարձու աշխատուժ):*

Հավելված 7. Լուսավորող հենասյուների խտությունը 1 քառ. կմ տարածքում

	Տարածքը կմ ² մոտավոր	Առկա լուսավորվող հենասյուների թիվն ըստ մոնիտորինգի	Մեկ կմ ² լուսավորվող հենասյուների թիվն ըստ մոնիտորինգի
«58» թաղամաս	6,0	67	11
Մուշ	3,0	160	53
Գեղքեն	2,5	190	76
Անտառավան	7,0	178	25
Տեքստիլ	2,5	357	143
Պոլիգոն	5,0	184	37
Կենտրոն	8,0	633	79
Երկ. գիծ	4,0	123	31
Կոմբինատ	2,5	72	29
Եր. խճուղի	3,5	409	117
Ընդամենը	44	2373	54

Հավելված 8. Հարցվածներից ստացված հավելյալ տեղեկատվություն

Տարածքային գոտի	Հաճախականություն
«58» թաղամաս	
Քաղաքի ոչ կենտրոնական, երկրորդային փողոցների լուսավորության ապահովում	1
Բակային տարածքների լուսավորության ապահովում	2
Լուսավորության բարելավում	2
Չաշխատող էլեկտրական լամպերի նորերով փոխարինում	3
Բնակիչների հետաքրքիր ժամանցի կազմակերպումը կախված է արտաքին լուսավորության որակից	1
Հենասյունների վրա լուսատուների ավելացում	1
Բուլվարնիից Մուշ տանող ճանապարհին լուսավորության բացակայություն	1
Անտառավան	
Ամեն ինչ իրականացվում է սեփական ուժերով:	1
Լուսավորությունը բացակայում է:	3
Մթության մեջ շների հարձակումներն անխուսափելի են:	1
Լուսավորության բարելավում	2
Փողոցում պետք է լինի երկու հենասյուն:	1
Երբեմն էլեկտրական լամպերը չեն վառվում:	2
Ռուբեն Դանիելյան փողոցում լուսավորություն չկա:	2
2 լուսատուի փոխարեն վառվում է 1-ը:	1
Լուսավորության ժամերի երկարաձգում:	1
Գոնե բնակելի տարածքները լուսավորեին:	1
Լուսատուների քանակի ավելացում:	1
Եղել են օրեր, որ լույսերը չեն միացվել:	1
Էլեկտրական լամպը բավականին երկար ժամանակ է, ինչ փչացած է:	2
Գեղցեն	
Երկրորդական փողոցների լուսավորության բարելավում	2
Լուսավորության բարելավում	1
24 ժամյա լուսավորության ապահովում	1
Մեկ-մեկ էլեկտրական լամպերը փչանում են:	1
Լինում են օրեր, որ լուսավորությունն ապահովվում է և լինում են օրեր՝ ոչ: Հենասյուններն անհամաչափ են տեղադրված:	1

Ամեն ինչ արվում է սեփական ուժերով:	1
Եղանակների հետ կապված լույսերը չեն միանում: Ավելի հետևողական լինելին:	1
Հենասյուներ կան, բայց լույս չկա:	2
Շենքի բակում լուսավորության բացակայություն	1
1 ամիս է, ինչ լույս չկա:	1
3 լուսացույց չի աշխատում:	1
Լուսավորության բացակայություն	9
Տեքստիլ	
Լուսավորվածության ժամերի պահպանում	1
Բակային տարածքների լուսավորության ապահովում	1
Երկրորդական փողոցների լուսավորության ապահովում	3
Հատկացված միջոցների ռացիոնալ օգտագործում	1
Շենքի մոտակա տարածքում գտնվող հենասյան էլեկտրական լամպը չի վառվում:	1
Գիշերային ժամերին փողոցի լուսավորության ապահովման ժամանակի երկարաձգում	1
Նոր ծրագրի հետ կապված կան սպասումներ :	1
Կենտրոն	
Վերջին 2-3 օրերի ընթացքում լուսավորության բացակայություն:	1
16 փողոցը շատ մութ է:	1
Գիշերային ժամերին լույս է անհրաժեշտ:	1
Գեղեցիկ լուսատուների տեղադրում:	1
Օրեր շարունակ լուսավորությունը բացակայում է:	1
Շատ վատ է լուսավորությունը: Լույսերը շուտ-շուտ անջատում են:	1
Կես ժամ շուտ են անջատում:	1
Հաղթանակի փողոցի մոտ լույսերը չեն աշխատում:	1
3 օր վառվում է, 3 օր չի վառվում:	1
Ոչ կենտրոնական փողոցների լուսավորության ապահովում, բարելավում	3
Շենքերի մուտքերում լուսավորությունը շատ վատ է:	1
Լուսացույցները բացակայում են կամ չեն աշխատում	1
Լույսերի միացման ժամերի երկարաձգում:	3
Լուսատուներից մի քանիսը չի աշխատում այս փողոցի վրա / Պուշկինի փողոցի մասին է - հեղ./	1
Երկու հենասյուն ընդամենը երկու տեղ է այս փողոցի վրա / Մայակովսկի փողոցի մասին է - հեղ./:	1

Կա չաշխատող էլեկտրական լամպերը նորերով փոխարինելու անհրաժեշտություն:	3
Երկաթգիծ	
Էներգախնայող լուսատուների տեղադրում	1
Ոչ կենտրոնական, երկրորդական փողոցներում լուսավորության ապահովման ժամերի երկարաձգում	3
Կայարանի անցումում լուսավորությունը շատ վատն է, իսկ մուտքի մոտ չկա լուսավորություն:	1
Գրեթե բոլոր փողոցներում լուսավորության որակը չափազանց ցածր է	1
Խաչատրյան փողոցի մի մասում միայն մի լամպ է աշխատում:	1
Քաղաքի շատ փողոցներում առկա են կտրված հաղորդալարեր, ինչը վտանգավոր է անցորդների համար	1
Քաղաքի ոչ բոլոր փողոցներն են լուսավոր: Անհրաժեշտ է լուսավորել:	1
Լուսավորությունը ոչ պատշաճ է իրականացվում	1
Էլեկտրական լամպերի փչանալու դեպքում նորի տեղադրումը հետաձգվում է անորոշ ժամանակով:	1
Կոմբինատ	
Խնդրում եմ Լալալայն փողոցի 88/4 տան մոտակայքում գտնվող նրբանցքը, որը բաղկացած է 20 տնից, լուսավորել գոնե 1 հենասյունով /լուսատու է հարկավոր/	1
Լուսավորության ժամերի երկարացում:	1
Հենասյուները հեռու են միմյանցից:	1
Լուսավորության բացակայության պատճառով ավտովթարներ:	1
Ղարիբջանյան փողոցը լուսավորել, շուտ չմարել:	2
Ավելացնել լուսամփոփերը, ապահովել երկրորդական և երրորդական փողոցների լուսավորությունը	1
Քաղաքը ամբողջովին լուսավորվի:	1
Շենքային հատվածներում լուսավորություն	1
Երրորդական փողոցներն ունեն լուսավորության կարիք	4
Շատ թույլ է լույսը	1
Փչացել է լամպը, զանգահարել են, բայց օգուտ չկա:	1
Երևանյան խճուղի	
Քաղաքի ողջ տարածքում լուսավորության հավասարաչափ ապահովում	2
Լուսավորության ապահովման ժամերի երկարացում	4
Երբեմն էլեկտրական լամպերը վառվում են:	1
Բակային տարածքում լուսավորության բացակայություն	1
Լուսավորության ապահովում	2
Լուսատուների քանակի ավելացում	2

